

# **Yhteiskunnallisen luottamuksen ja mediankäytön yhteys salaliittouskomuksiin**

Psykologian  
pro gradu - tutkielma

Laatija:  
Milka Kauhanen

Ohjaaja:  
Johanna Kaakinen

9.2.2026  
Turku

**Oppiaine:** Psykologia

**Tekijä:** Milka Kauhanen

**Otsikko:** Yhteiskunnallisen luottamuksen ja mediankäytön yhteys salaliittouskomuksiin

**Ohjaajat:** Johanna Kaakinen

**Sivumäärä:** 46 sivua

**Päivämäärä:** 9.2.2026

Salaliittoteoriat ovat selitysmalleja, jotka asettavat yleisesti hyväksytyt käsitykset kyseenalaisiksi ja joissa usein pieni ryhmä vehkeilee valtaväestöltä piilossa saavuttaakseen omia päämääriään. Yhteiskunnallisen epäluottamuksen on osoitettu lisäävän salaliittouskomuksia eri väestönosissa. Ajankohtaiset kriisit, kuten koronapandemia, sodat ja taloudelliset taantumukset ovat omiaan vahvistamaan salaliittouskomusten otetta ja lisäämään yhteiskunnallista epäluottamusta. Salaliittouskomusten yleistymistä on selitetty muun muassa erilaisten psykologisten motiivien kautta. Ihmisillä on perustavanlaatuisen tarve kokea ympäristönsä ennustettavaksi, hallittavaksi ja merkitykselliseksi. Mikäli nämä perustarpeet ovat uhattuna, voivat salaliittouskomukset luoda selitysmalleja, joilla edellä mainitut motiivit tulevat täytetyiksi. Myös virheellisten päättelyrakenteiden on osoitettu lisäävän salaliittomentaliteettia. Tässä tapauksessa aiemmat salaliittouskomukset lisäävät todennäköisyyttä myös muiden salaliittouskomuksen omaksumiselle riippumatta siitä, ovatko uskomukset keskenään yhtenevät tai ristiriitaiset.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, onko yhteiskunnallisella luottamuksella ja mediankäytöllä yhteys salaliittouskomuksien voimakkuuteen, sekä onko yhteys samanlainen, mikäli salaliittoteoriat koskevat laadultaan erilaisia teemoja. Salaliittoteoriat jaettiin tutkimuksessa yleisiin salaliittoväitteisiin, sekä rokotteisiin ja Ukrainan sotaan liittyviin väitteisiin. Taustamuuttujina huomioitiin vastaajien ikä, sukupuoli, koulutustaso ja puoluekannatus. Tutkimukseen osallistui 806 osallistujaa ja aineiston keruu suoritettiin netin välityksellä Survey Analytics -kyselyalustalla. Vastaajat rekrytoitiin sosiaalisen median kanavien kautta ja kyselyyn osallistuminen oli kaikille avointa, joskin kysely toteutettiin suomen kielellä, mikä on ymmärrettävästi rajannut suomea osaamattoman väestön tutkimuksen ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa havaittiin yhteiskunnallisen luottamuksen olevan yhteydessä vähäisempiin salaliittouskomuksiin kaikissa kolmessa eri salaliittouskomusten tyypissä. Vaihtoehtomedian käyttö oli yhteydessä voimakkaampiin uskomuksiin kaikissa kolmessa salaliittouskomusten tyypissä, mutta sosiaalisella medialla ja perinteisen median kulutuksella ei havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Sen sijaan puoluekannatuksella oli yhteys salaliittouskomuksien ilmenemiseen ja vaihtelua nähtiin myös eri salaliittoteorioiden tyypeissä. Valta kuuluu Kansalle -puolueen kannatus oli yhteydessä salaliittouskomuksiin kaikissa kolmessa salaliittouskomusten skaalassa. Myös rokotesalaliittouskomusten tapauksessa Kristillisdemokraattien ja Perussuomalaisten kannatus oli yhteydessä suurempaan salaliittouskomusten raportointiin. Sen sijaan Perussuomalaisten ja Vasemmistoliiton kannattaminen oli yhteydessä vähäisempiin Ukrainan sotaa koskeviin salaliittouskomuksiin. Tässä tutkimuksessa miehillä ilmeni vähemmän salaliittouskomuksia kaikissa kolmessa salaliittouskomusten tyypissä. Myös ammattikoulun ja alemman korkeakoulun suorittaminen oli yhteydessä suurempaan salaliittouskomusten raportointiin rokotteisiin liittyvien ja yleisten salaliittoteorioiden tapauksessa.

Salaliittouskomusten ilmentymistä ja tähän vaikuttavia tekijöitä on tutkittu viime vuosina aiempaa enemmän, mutta tutkimusta tarvitaan edelleen lisää. Salaliittoteoriat nakertavat yhteiskunnallista luottamusta ja aiheuttavat näin enenevässä määrin epäluottamusta valtarakenteisiin ja yhteiskunnalliseen järjestykseen.

**Avainsanat:** salaliittoteoria, salaliittouskomukset, yhteiskunnallinen luottamus, mediankäyttö

# Sisällys

<b>1. JOHDANTO.....</b>	<b>4</b>
1.1. Miksi salaliittoteorioihin uskotaan.....	5
1.2. Yhteiskunnallisen luottamuksen yhteys salaliittouskomuksiin.....	7
1.3. Median käyttö ja salaliittouskomukset .....	9
1.4. Demografisten tekijöiden yhteys salaliittouskomuksiin .....	9
1.5. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit .....	12
<b>2. MENETELMÄT.....</b>	<b>13</b>
2.1. Osallistujat.....	13
2.2. Mittarit.....	15
2.3. Tutkimuksen kulku.....	18
2.4. Tutkimuseettiset kysymykset.....	19
2.5. Tilastolliset analyysit.....	19
<b>3. TULOKSET.....</b>	<b>20</b>
3.1. Rokotteet.....	20
3.2. Ukrainan sota.....	22
3.3. Yleiset salaliittoväitteet.....	24
<b>4. POHDINTA.....</b>	<b>26</b>
4.1. Yhteiskunnallinen epäluottamus lisää salaliittouskomuksia.....	26
4.2. Median yhteys salaliittouskomuksiin näyttäytyi ristiriitaisena.....	27
4.3. Salaliittomentaliteetti ja laadullisesti erilaiset salaliittoväitteet.....	28
4.4. Poliittisen vakaumuksen vaikutus.....	29
4.5. Taustamuuttujien vaikutus.....	30
4.6. Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset.....	31
4.7. Johtopäätökset.....	33
<b>5. LÄHTEET.....</b>	<b>35</b>
<b>6. LIITTEET.....</b>	<b>44</b>

# 1 Johdanto

Salaliittoteoria on usein määritelty uskomukseksi, jonka mukaan aktiiviset toimijat toimivat valtaväestöltä salassa saavuttaakseen omia päämääriään (Bale, 2007; Zonis & Joseph 1994). Tullakseen luokitelluksi salaliittoteoriaksi, tulee tämän asettaa yleisesti hyväksytyt käsitykset kiistanalaiseksi (Douglas & Sutton, 2023), kuten esimerkiksi salaliittoteorioiden tapauksessa, joiden mukaan Ukrainan hallinto olisi natsien ja huumeriippuvaisten hallinnassa. Muita kuuluisia salaliittoteorioita ovat muun muassa teoria CIA:n osallisuudesta presidentti John F. Kennedyn salamurhaan. Tuoreempaan esimerkkinä vuoden 2020 koronapandemia synnytti useita salaliittoteorioita. Ukrainan sodan syttyessä jotkut salaliittoteoretikot syyttivät viruksen suunnittelusta ja levityksestä myös Ukrainan terveydenhuoltoviranomaisia. Toisaalta on myös keskeistä huomata, etteivät kaikki salaliittoteoriat välttämättä ole perättömiä, kuten CIA:n salaisen MKULTRA-hankkeen, tai Watergate -skandaalin tapauksissa, jotka lopulta osoittautuivat todeksi (Yhdysvaltain senaatti, 1977; Stall & Petrocelli, 2022). Salaliittoteorioita ilmenee monilla eri yhteiskunnan tasoilla kansainvälisestä politiikasta arkisiin ilmiöihin. Salaliittoteoriat ja -uskomukset rapauttavat perustavanlaatuisesti yksilöiden turvallisuudentunnetta ja yhteiskunnallista luottamusta, ja heikentävät yleistä yhteiskunnallista järjestystä (Douglas ym., 2017; Mao ym., 2021; Sunstein & Vermeule, 2009).

Salaliittouskomusten on osoitettu yleistyvän yhteiskunnallisten kriisien yhteydessä, kuten koronapandemian ja ukrainan sodan tapauksessa. Salaliittoteorioiden yleistymistä voi selittää kriisien yhteydessä ilmenevä heikentynyt turvallisuudentunne (Van Prooijen, 2020), sekä tarve löytää selityksiä turvallisuudentunnetta horjuttaville tapahtumille (Bruckmüller ym., 2017). Salaliittoteoriat tarjoavat vaihtoehtoisia selityksiä tapahtumien kululle ja kriisin mahdollisille syille, mikä saattaa osaltaan helpottaa kansalaisen heikentynyttä turvallisuuden, ennustettavuuden ja epäluottamuksen tunnetta (Huddy ym., 2002; Mao ym., 2021).

Salaliittoteorioilla ja niihin uskomisella on osoitettu olevan yhteys väestön heikentyneeseen terveyteen ja turvallisuuteen (Sunstein & Vermeule, 2009). Salaliittouskomukset vähentävät terveyskäyttäytymistä eli terveyttä ylläpitävää ja edistävää toimintaa esimerkiksi lisäämällä rokotteiden vastustusta, tai vähentämällä terveyttä ylläpitävien ohjeiden noudattamista (Bierwiazzonek ym., 2022). Koronapandemian aikana tämä näkyi muun muassa koronarokotteesta kieltäytymisenä, sekä vähäisenä kasvomaskien käyttämisenä (Romer & Jamieson, 2020). Salaliittoteorioilla on osoitettu olevan myös suora yhteys lisääntyneeseen epäluottamukseen terveysviranomaisia kohtaan, minkä johdosta avun piiriin hakeutuminen heikkenee (Natoli &

Marques, 2020). Edellä mainitut tekijät yksilön terveystietoisuudessa eivät vaikuta vain henkilökohtaisella tasolla, vaan vaikutus välittyy myös yhteiskunnan turvallisuuteen (Sunstein & Vermeule, 2009). Yhteiskunnalliset vaikutukset näkyivät muun muassa taipumuksena välittää paikkaansa pitämätöntä terveystietoa ja tämän myötä heikentää julkisen terveydenhuollon luotettavuutta (Juanchich ym., 2021; Kowalska-Duplaga & Duplaga, 2023).

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, miten yhteiskunnallinen luottamus ja erilainen mediankäyttö ovat yhteydessä salaliittouskomuksiin. Myös aiemmissa tutkimuksissa yhteiskunnallisella luottamuksella ja mediankäytöllä on osoitettu olevan merkitystä salaliittouskomusten ilmenemiseen (Enders ym., 2021; Jennings ym., 2021; Van Prooijen ym., 2022). On esimerkiksi esitetty teorioita siitä, että salaliittouskomukset itsessään heijastavat ihmisen epäluuloisia asenteita yhteiskunnallisiin instituutioihin ja valtaapitäviin rakenteisiin (van Prooijen & Douglas, 2017), minkä johdosta luottamus muodostaa keskeisen taustatekijän salaliittouskomusten ymmärtämiseksi. Heikentynyt luottamus viranomaisiin ja perinteiseen mediaan on yhdistetty lisääntyneeseen taipumukseen hyväksyä vaihtoehtoisia selitysmalleja, kuten salaliittoteorioita (Imhoff & Bruder, 2014; van Prooijen ym., 2022). Aiempi tutkimus osoittaa, etteivät salaliittouskomukset synny tyhjiössä, vaan ne rakentuvat usein vaihtoehtoisten tietolähteiden ja valtamedian tietoa kyseenalaistavien teorioiden varaan (Douglas ym., 2019). Erityisesti vaihtoehtomedian ja sosiaalisen median käytön on osoitettu olevan yhteydessä korkeampaan salaliittouskomusten määrään (Uscinski ym., 2018). Esimerkiksi vaihtoehtomedian toimintatavoille on tyypillistä heikompi faktantarkistuksen, lähdekritiikin ja journalismin etiikan noudattaminen, sekä valtaapitäviin rakenteisiin kohdistuva systemaattinen epäluuloisuus (Benkler ym., 2018).

Koska on olemassa näyttöä siitä, että salaliittoväitteisiin uskomisen ei ole täysin identtistä erilaisissa salaliittoteorioiden tyypeissä (Schuster ym., 2023; Tsamakis ym., 2022), käytettiin tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena erilaisia aiheita käsitteleviä salaliittoväitteitä, kuten Ukrainan sotaa ja rokotteita käsitteleviä salaliittoteorioita, sekä yleisiä salaliittouskomuksia.

## **1.1 Miksi salaliittoteorioihin uskotaan**

Salaliittoteorioiden vetovoimaa on selitetty useilla psykologisilla tekijöillä, jotka kytkeytyvät ihmisen perustaviin tarpeisiin. Näistä keskeisimmät ovat episteemiset motiivit, eli tarve ymmärtää ympäröivää maailmaa, eksistentiaaliset motiivit, eli tarve säilyttää turvallisuuden ja hallinnan tunne, sekä

sosiaaliset motiivit, eli tarve ylläpitää myönteistä käsitystä omasta sosiaalisesta ryhmästä (Douglas ym., 2017).

Episteemiset motiivit kuvaavat ihmisen pyrkimystä ymmärtää ympäröivää maailmaa ja sen toimintaa (Douglas ym., 2017). Yhtenäisen maailmankuvan ja turvallisuudentunteen ylläpitämiseksi on tärkeää kyetä löytämään tapahtumille kausaalisia syy-seuraussuhteita ja johdonmukaisuutta. Usein yhteiskunnassa ja ympäröivässä maailmassa tapahtuvat ilmiöt eivät kuitenkaan noudata selkeää syy-seuraussuhteiden kaavaa, mikä lisää tarvetta episteemisten motiivien tyydyttämiseen ja vaihtoehtoisten selitysten tarkasteluun (Lewandowsky ym., 2015). Esimerkiksi vuonna 2019 alkanut koronapandemia oli monille hyvin odottamaton tapahtuma, minkä johdosta vaihtoehtoisten teorioiden ja selitysten tarve lisääntyi. Episteemisten motiivien kannalta saattoi olla helpompaa olettaa koronaviruksen olleen vieraan valtion tarkoituksenmukaisesti tuottama, kuin hyväksyä viruksen kehittyneen useiden sattumien seurauksena.

Kriisitilanteet lisäävät tätä episteemistä tarvetta entisestään (Whitson & Galinsky, 2008), sillä arkiset selitykset eivät usein tunnu riittäviltä suurten tai traumaattisten tapahtumien selittämiseen (Leman & Cinnirella, 2013). Tällaisissa tilanteissa salaliittoteoriat voivat tarjota loogisesti ja emotionaalisesti ”tydyttävämpiä” selityksiä tapahtumille. Myös emotionaaliset tekijät, kuten usein kriisitilanteissa ilmenevä ahdistus ja hätä voivat lisätä epävarmuutta ja tarvetta löytää kriisille selityksiä, jotka tukevat hallinnantunnetta (Van Prooijen & Jostmann, 2013). Toisaalta salaliittouskomusten on itsessään osoitettu lisäävän yhteiskunnallista epäluottamusta ja epävarmuutta, mikä osaltaan lisää salaliittouskomusten vetovoimaa (Jolley & Douglas, 2014). Näin ollen noidankehä salaliittouskomusten taustalla on valmis; salaliittouskomuksiin tukeudutaan lähtökohtaisesti epävarmuutta sisältävissä tilanteissa, mutta sen sijaan, että salaliittouskomukset lievittäisivät tätä tunnetta, saattavat ne sen sijaan lisätä kokemusta yhteiskunnan epäluotettavuudesta.

Eksistentiaaliset motiivit viittaavat ihmisen perustavanlaatuihin tarpeisiin kokea elämänsä olevan hallittavissa ja merkityksellisen. Kuten episteemisten motiivien tapauksessa, myös eksistentiaaliset motiivit yleistyvät kriisitilanteiden yhteydessä (Goertzel, 1944). Kun ympäröivä maailma koetaan kaoottiseksi, epävarmaksi tai uhkaavaksi, ihminen pyrkii palauttamaan sisäisen tasapainonsa etsimällä selityksiä, jotka tuovat tilanteeseen järjestyttä ja loogisuutta. Myös kokemus kontrollintunteen menettämisestä lisää taipumusta salaliittoteorioihin uskomiseen (Bruder ym., 2013; Grzesiak-Feldman, 2013). Mikäli kontrollintunne saadaan palautettua, myös taipumus salaliittouskomuksille heikkenee (van Prooijen & Acker, 2015). Nämä tekijät viittaavat salaliittoteorioiden reaktiiviseen luonteeseen – ne syntyvät tilanteessa, jossa yksilö ei koe voivansa

vaikuttaa omaan elämäänsä, tai sen kulkuun. Toisaalta, vaikka uskomukset syntyvät tilanteissa, joissa hallinnantunne pyritään palauttamaan, eivät salaliittoteoriat välttämättä onnistu vahvistamaan näitä tarpeita (Douglas ym., 2017). Päinvastoin salaliittouskomuksien on osoitettu heikentävän ihmisten kokemusta omasta toimijuudestaan ja vähentävän osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan (Douglas & Leite, 2017).

Sosiaaliset motiivit kuvastavat pyrkimystä ylläpitää itsestä, tai omasta sosiaalisesta vertaisryhmästään positiivista kuvaa (Van Prooijen & Douglas, 2018). Omaa mielikuvaa sosiaalisen vertaisryhmän arvosta ja pätevyydestä voidaan ylläpitää muun muassa etsimällä kielteisille tapahtumille syyllisiä ulkoryhmästä, niin sanotuista ”muista” (Douglas ym., 2017). Näiden motiivien on osoitettu olevan yhteydessä muun muassa ennakkoluuloihin, syrjintään sekä poliittiseen radikalisaatioon (Douglas ym., 2019).

Tutkimusnäytön perusteella salaliittouskomusten taustalla voi vaikuttaa myös niin sanottu ”salaliittomentaliteetti”, jonka mukaan usko yhteen salaliittoteoriaan ennustaa taipumusta uskoa myös muihin salaliittoteorioihin (Imhoff & Bruder, 2013; Swami ym., 2011) riippumatta siitä, ovatko teoriat toistensa kanssa ristiriidassa (Douglas ym., 2019; Swami ym., 2011). Salaliittomentaliteetin on esitetty kumpuavan taipumuksesta suhtautua ennakkoluuloisesti erityisesti valtaapitäviä yhteiskuntaryhmiä kohtaan (Imhoff & Bruder, 2013). Stanovich (2009) puolestaan esitti tutkimuksessaan, että taipumus uskoa salaliittoteorioihin voi perustua niin sanottuun ”pilaantuneeseen päättelyrakenteeseen” (engl. *contaminated mindware*), missä ihmisen omaksumat virheelliset uskomusjärjestelmät ruokkivat uusien salaliittouskomusten omaksumista. Nämä jo valmiiksi virheelliset uskomukset toimivat pohjana uusien salaliittoteorioiden omaksumiselle ja kognitiivinen päättelyrakenne ”pilaantuu”. Mikäli henkilö uskoo rokotteiden olevan käyttäjälle vaaraksi ja että lääkeyhtiöt pimittävät tätä tietoa, on looginen jatkumo tälle, että myös rokoteinformaatio on väärennettyä. Mikäli terveystieteisiin ei voi tämän kaltaisessa asiassa luottaa, voi epäluottamus yleistyä myös muihin yhteiskunnan valtarakenteisiin.

## **1.2 Yhteiskunnallisen luottamuksen yhteys salaliittouskomuksiin**

Yhteiskunnallinen luottamus tarkoittaa yksilön luottamusta instituutioiden ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden rehellisyyteen, johdonmukaisuuteen ja tasapuolisuuteen (Krastev ym., 2023; Zmerli & Newton, 2008). Institutionaalinen luottamus sen sijaan kohdistuu erityisesti yhteiskunnan valtarakenteisiin ja viranomaisiin ja näiden luotettavuuteen. Krastevin määritelmän

mukaan institutionaalisen luottamuksen kannalta keskeistä on muun muassa kokemus siitä, että instituutiot toimivat kansalaisten etua edistäen.

Yhteiskunnallisista instituutioista puhuttaessa tarkoitetaan tällä usein valtarakenteita, kuten valtion hallintoelin, yliopistot, kirkot ja oikeusjärjestelmä (Krastev ym., 2023). Institutionaalinen luottamus heijastuu myös yleiseen sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen luottamukseen, sillä tämä muodostaa kansalaisten käsityksen ”yleisestä toisesta osapuolesta”, kuten virkahenkilöistä ja poliiseista (Dinesen & Sønderskov, 2015). Yhteiskunnalliset instituutiot ja niiden toimijat pyrkivät luomaan kansalaisille turvallisuudentunnetta, sekä vahvistamaan yhteisiä normeja ja arvoja (Van Prooijen ym., 2022). Kun luottamus näihin instituutioihin heikkenee, kasvaa myös altistuminen salaliittouksille (Jennings ym., 2021; Van Prooijen ym., 2022), mikä puolestaan vähentää poliittista aktiivisuutta ja yhteiskunnallista vaikuttamista (Jolley & Douglas, 2013). Viime vuosina valtarakenteisiin kohdistuneita salaliittoteorioita ovat olleet esimerkiksi väitteet, joiden mukaan Yhdysvaltojen vuoden 2020 presidentinvaalien tulos olisi ollut väärennetty ja Covid-19-viruksen olleen terveysviranomaisten tarkoituksella suunnittelema väestön kasvun hillitsemiseksi.

Yhteiskunnallinen luottamuksen heikkeneminen ei vaikuta vain salaliittouksien lisääntymiseen, vaan tämän on osoitettu lisäävän myös kansalaisten välistä interpersoonallista epäluottamusta (Spadaro ym., 2020). Interpersoonallisen luottamuksen heikentyminen tarkoittaa kansalaisten keskinäisen luottamuksen heikentymistä, minkä olemassaolo on välttämätön yhteiskunnan toiminnalle (Van Prooijen ym., 2020). Institutionaalinen ja interpersoonallinen luottamus ovatkin osittain toisiinsa kietoutuneita, sillä heikentynyt luottamus muuhun väestöön heikentää myös luottamusta yhteiskuntaan kokonaisuudessaan (Sønderskov & Dinesen, 2015). Ihmisten välisen luottamuksen heikentyessä myös normeihin sitoutumisen ja prososiaalisen käyttäytymisen on osoitettu heikkenevän, mikä edelleen heikentää luottamusta yhteiskuntaan ja sen valtarakenteisiin (Irwin, 2009). Epäluottamuksen kasvaessa ja prososiaalisen käyttäytymisen heikentyessä ääriajattelun, poliittisen polarisaation ja salaliittouksien on osoitettu lisääntyvän (Van Prooijen ym., 2022).

Kuten edellä kuvattu, yhteiskunnallisella epäluottamuksella – niin institutionaalisella, kuin interpersoonallisellakin – on siis merkittävä yhteys salaliittouksien syntyyn ja voimistumiseen. Nämä kaksi tekijää vahvistavat myös toinen toisiaan, sillä yhteiskunnallisen luottamuksen heikentyminen on selvässä yhteydessä salaliittouksien lisääntymiseen, mutta toisaalta myös salaliittouksilla on itsessään yhteiskunnallista luottamusta heikentävä vaikutus (Van Prooijen ym., 2022).

### 1.3 Median käyttö ja salaliittouskomukset

Tutkimukset osoittavat, että salaliittouskomukset eivät ole pelkästään yksilöllisten kognitiivisten ja sosiaalisten tekijöiden seurausta, vaan myös median kulutustottumuksilla on merkitystä. Salaliittoteorioiden on osoitettu leviävän internetissä erityisesti sosiaalisen median alustojen, kuten Facebookin, Twitterin, Redditin ja YouTuben kautta (Cinelli ym., 2022; Del Vicario ym., 2016; Strömbäck ym., 2022). Sosiaalisen median kautta salaliittouskomusten ympärille voi muodostua sosiaalisia kuplia ja sosiaalista polarisaatiota, mikä edelleen vahvistaa teorioiden leviämistä (Bessi ym., 2015; Cinelli ym., 2022). Vaikka jotkin sosiaalisen median kanavat ovat ryhtyneet toimenpiteisiin salaliittoteorioiden levittämisen estämiseksi, toimenpiteet eivät välttämättä vähennä uskomuksia: estetyt tilit siirtyvät vaihtoehtoisille alustoille (*echo platforms*), mikä voi entisestään voimistaa väestön kahtia jakautumista (Cinelli ym., 2022).

Vaihtoehtomediaa on määritelty tutkimuksissa monin eri tavoin, mutta tässä tutkimuksessa vaihtoehtomedialla tarkoitetaan mediaa, joka on valtavirtamedian ulkopuolisen toimijan tuottamaa journalismia, joka asettaa valtarakenteet ja sosiaaliset normit kritiikin alaiseksi (Atkinson, 2006). Epäluuloisuus ja epäluottamus valtarakenteita kohtaan, sekä niiden systemaattinen kritiikki on myös vaihtoehtomedialle tyypillistä (Benkler ym., 2018). Vaihtoehtomedioidena tässä tutkimuksessa käsiteltiin Magneettimediää, Uutta MV-lehteä, Oikea Mediaa ja vastaavia julkaisuja. Erityisesti äärioikeistolaiseen ideologiaan assosioituvan vaihtoehtomedian käytön on osoitettu olevan yhteydessä salaliittouskomuksiin (Strömbäck ym., 2022), kun taas perinteisten sanomalehtien kulutuksen on osoitettu vähentävän salaliittouskomuksia (Walter & Drochon, 2022). Myös epäluottamus perinteiseen mediaan lisää jo itsessään taipumusta salaliittouskomuksille (Strömbäck ym., 2022). Toisaalta myös joidenkin tiettyjen perinteisen median kanavien seuraamisen on osoitettu olevan yhteydessä salaliittouskomuksiin. Hollander (2017) havaitsi tutkimuksessaan erityisesti Fox news kanavan seuraamisen olevan yhteydessä suurempaan taipumukseen uskoa demokraatteihin kohdistuvia salaliittoteorioita.

### 1.4 Demografisten tekijöiden yhteys salaliittouskomuksiin

Salaliittouskomuksia tarkasteltaessa on olennaista huomioida keskeiset taustamuuttujat, kuten sukupuoli, ikä, koulutustaso ja poliittinen vakaumus. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että nämä yksilölliset tekijät voivat merkittävästi vaikuttaa salaliittouskomusten omaksumiseen ja vahvuuteen (Douglas ym., 2019; Popoli & Longus, 2021; Uscinski, 2014; Van Prooijen, 2016).

Sukupuolen yhteyttä salaliittoteorioihin ei ole aiemmin tutkittu kattavasti (Douglas ym., 2019) ja tutkimusnäyttö on monilta osin ristiriitaista. Cassese ja kollegat (2020) havaitsivat tutkimuksessaan, että miehet olivat selvästi alttiimpia uskomaan COVID-19-pandemiaan liittyviin salaliittoteorioihin kuin naiset, kun taas Popoli ja Longus (2021) raportoivat päinvastaisia tuloksia: heidän tutkimuksessaan naiset uskoivat todennäköisemmin salaliittoteorioihin riippumatta siitä, mitä salaliittoteoria koski. Vaikka sukupuolta on tarkasteltu taustamuuttujana useissa tutkimuksissa, sen itsenäisestä vaikutuksesta salaliittouskomusten ilmenemiseen ei ole muodostunut selkeää kokonaiskuvaa. Sukupuolen merkitystä koskevaa tutkimusnäyttöä voidaan näin ollen pitää ristiriitaisena: osa tutkimuksista osoittaa selviä eroja, kun taas toisissa tutkimuksissa sukupuolella ei havaita lainkaan merkitystä salaliittouskomusten taustalla (Uscinski & Parent, 2014). Tästä syystä myös sukupuolen vaikutusta salaliittouskomusten taustalla tulisi tutkimusten yhteydessä kontrolloida.

Useat tutkimukset osoittavat, että sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevissa ryhmissä salaliittoteoriauskomukset ovat yleisempiä kuin valtaväestössä (Crocker ym., 1999; Uscinski & Parent, 2014). Sen sijaan korkea koulutustaso näyttäisi suojaavan tällaisilta uskomuksilta (Van Prooijen 2016). Van Prooijenin tutkimuksessa tunnistettiin kolme keskeistä tekijää, jotka välittivät koulutustason vaikutusta salaliittouskomuksiin; taipumus uskoa yksinkertaisiin ratkaisuihin monimutkaisten ongelmien tapauksessa, voimattomuuden kokemukset, sekä subjektiivinen käsitys omasta yhteiskuntaluokasta. Näin ollen koulutuksen vaikutus salaliittouskomuksiin ei perustu yhteen yksittäiseen tekijään, vaan erilaisiin kognitiivisiin, sosiaalisiin ja emotionaalisiin prosesseihin. Matalan sosioekonominen aseman ja tulotason on osoitettu olevan myös itsenäisesti yhteydessä lisääntyneisiin salaliittouskomuksiin (Casara ym., 2021). Tämä voi selittyä esimerkiksi lisääntyneellä epävarmuuden kokemuksella, mikä saa ihmisen etsimään vaihtoehtoisia selitysmalleja yhteiskunnallisille ongelmille ja omaan asemaan liittyville epäoikeudenmukaisuudentunteille. Esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilö kokee poliittista, taloudellista tai henkilökohtaista heikko-osaisuutta, voivat salaliittoteoriat selittää epäreiluuden tai epäonnistumisen henkilölle itselleen edullisella tavalla. Heikommassa asemassa olevien taipumusta uskoa salaliittoteorioihin saattaa selittää tarve ylläpitää myönteistä kuvaa omasta vertaisryhmästä; ryhmän epäedullinen asema johtuu ulkopuolisista pahantahtoisista aikeista oman sisäryhmän ominaisuuksien sijaan (Bilewicz ym., 2013).

Nuori ikä on useissa tutkimuksissa yhdistetty suurempaan alttiuteen uskoa salaliittoteorioihin (Stempel ym., 2007). Schuster ja kumppanit (2023) havaitsivat, että erityisesti matalammin koulutettujen nuorten keskuudessa salaliittouskomukset olivat yleisimpiä. Sen sijaan nuorten

poliittinen kiinnostus ja aktiivinen toimijuus näyttivät suojaavan tällaisilta uskomuksilta. Galliford ja Furnham (2017) ovat ehdottaneet, että nuorten alttiutta voi selittää heidän altistumisensa salaliittoteorioille sosiaalisen median kautta. Vaikka iän ja salaliittouskomusten välistä positiivista yhteyttä on havaittu toistuvasti, aihetta ei ole vielä tutkittu laajasti ja systemaattisesti (Walter & Drochon, 2022).

Poliittisella vakaumuksella on osoitettu olevan merkittävä yhteys salaliittouskomuksiin. Sekä äärioikeistolaiset, että äärivasemmistolaiset poliittiset suuntaukset ennustavat korkeampaa taipumusta uskoa salaliittoteorioihin (Galliford & Furnham, 2017; Krouwel ym., 2017; Van Prooijen ym., 2015). Tämä viittaa siihen, että poliittisen kentän ääripäissä olevat henkilöt ovat erityisen alttiita epäluottamukselle virallista tietoa kohtaan ja hakevat selityksiä, jotka vahvistavat heidän maailmankuvaansa ja poliittista identiteettiään.

Poliittiseen ääriajatteluun liittyy usein mustavalkoinen ajattelutapa, jossa maailma nähdään jakautuneena selkeästi hyvään ja pahaan (Greenberg & Jonas, 2003). Tämä ajattelumalli tukee salaliittouskomusten syntyä, sillä salaliittoteoriat tarjoavat yksinkertaistettuja selityksiä monimutkaisille ilmiöille ja osoittavat syylliset selkeästi ryhmän ulkopuolelta, usein valtaa käyttävistä tahoista. Tämän lisäksi poliittinen ääriajattelu liittyy alentuneeseen luottamukseen, olipa kyseessä interpersoonallinen, yhteiskunnallinen, tai poliittinen luottamus (Krouwel ym., 2017). Kun luottamus yhteiskunnan rakenteita ja instituutioita kohtaan heikkenee, saavat salaliittoteoriat otollisen maaperän levitä (Douglas ym., 2017; Imhoff & Bruder, 2013). Tämän myötä noidankehä, jossa poliittinen ääriajattelu lisää epäluottamusta, mikä puolestaan vahvistaa salaliittojen otetta edelleen, on valmis.

Tutkimus toteutettiin suomalaisessa väestössä, jossa luottamus mediaan ja yhteiskunnallisiin instituutioihin on ollut pitkään hyvin korkealla tasolla (Jallinoja & Väliverronen, 2021; Media-alan tutkimussäätiö, 2025). Tämän suhteen on mielenkiintoista tarkastella, löytyykö mediankäytöllä yhteyksiä salaliittoteorioiden ilmenemiseen siitäkin huolimatta, että luottamus mediaan on jo lähtötasoltaan korkea. Salaliittoteorioita leviää muun maailman tavoin myös Suomessa, eikä pelkkä korkea medianlukutaito, tai luottamus mediaan näiltä suojaa, mikäli henkilö hakeutuu aktiivisesti salaliittoteorioiden pariin. Myös insitutionaalinen luottamus on Suomessa kansainvälisesti katsottuna hyvin vahvaa, mutta myös kriittiset asenteet ovat viime vuosina lisääntyneet (Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta, 2024). On siis mielenkiintoista, miten yhteiskunnallisen luottamuksen vaikutukset salaliittouskomusten taustalla näyttäytyvät tässä väestössä. Suomalainen väestö on lähtökohtaisesti

myös melko korkeasti kouluttautunutta (OECD, 2025), minkä on aiemmassa tutkimuksessa osoitettu suojaavan salaliittoteorioilta (Van Prooijen, 2016).

## 1.5 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella, mitkä tekijät ovat yhteydessä salaliittouskomuksiin ja ennustavatko samat tekijät salaliittouskomuksia riippumatta siitä, mitä teemaa salaliittouskomukset koskevat. Tässä työssä keskityttiin arvioimaan yhteiskunnallisiin toimijoihin kohdistuneen epäluottamuksen ja mediankäytön yhteyttä kolmenlaisiin salaliittouskomuksiin; rokotteisiin ja Ukrainan sotaan liittyviin, sekä yleisiin salaliittouskomuksiin. Nämä kolme erilaista salaliittoteorioiden tyyppiä valikoituivat tutkimukseen niiden ajankohtaisuuden perusteella. Tutkimuksen datankeruu toteutettiin 2022 kesällä, jolloin koronarokotteet ja Ukrainan sota olivat vahvasti mediassa esillä. Taustatekijöiden, kuten iän, sukupuolen, koulutusasteen ja poliittisen vakaumuksen vaikutus vakioitiin.

Tutkimuksessa pyrittiin vastaamaan kolmeen keskeiseen tutkimuskysymykseen:

1. Ennustaako epäluottamus yhteiskunnallisia toimijoita kohtaan todennäköisyyttä uskoa salaliittoteorioihin?
2. Miten mediankäyttö on yhteydessä erilaisiin salaliittouskomuksiin?
3. Säilyvätkö luottamuksen ja mediankäytön yhteydet samansuuntaisina eri salaliittoteorioiden välillä?

Näiden tutkimuskysymysten pohjalta hypoteesini on:

1. Epäluottamus yhteiskunnallisia toimijoita kohtaan ennustaa suurempaa alttiutta uskoa salaliittoteorioihin kaikilla edellä mainituilla salaliittouskomuksien osa-alueilla.

Aiempi tutkimus osoittaa, että institutionaalisen luottamuksen heikentyessä taipumus salaliittouskomuksiin kasvaa (Jennings ym., 2021; van Prooijen ym., 2022). Lisäksi tutkimus osoittaa, että salaliittouskomukset voivat itsessään heikentää luottamusta yhteiskunnallisiin instituutioihin, mikä vahvistaa kyseistä yhteyttä entisestään (Jolley & Douglas, 2014). Näin ollen sekä rokotteisiin ja Ukrainan sotaan liittyvät, että yleiset salaliittouskomukset olisivat yhteydessä yhteiskunnalliseen epäluottamukseen.

2. Vaihtoehtomedioiden käyttö (Magneettimedia, Uusi MV-lehti, Oikea Media tai vastaava) on yhteydessä salaliittouskomuksiin.

Erityisesti äärioikeistolaista ideologiaa kannattavien vaihtoehtomedioiden on osoitettu vahvistavan salaliittouskomuksia (Strömbäck ym., 2022), kun taas perinteisen median on osoitettu olevan yhteydessä vähäisempään salaliittouskomuksiin (Walter & Drochon, 2022). Hypoteesini on, että vaihtoehtomedian käytöllä on yhteys salaliittouskomuksien ilmenemiseen riippumatta siitä, tarkastellaanko salaliittouskomuksia eri teemoihin luokiteltuina. Aiempaan tutkimukseen nojaten uskon, että sosiaalisen median käytöllä on positiivinen yhteys salaliittouskomuksiin (Cinelli ym., 2022; Del Vicario ym., 2016; Strömbäck ym., 2022).

3. Sekä median käytön, että yhteiskunnallisen luottamuksen yhteys säilyy samanlaisena laadullisesti erilaisten salaliittouskomusten tapauksessa.

Aiemman tutkimusnäytön perusteella salaliittouskomusten taustalla voi vaikuttaa niin sanottu ”salaliittomentaliteetti”, jonka mukaan usko yhteen salaliittoteoriaan ennustaa taipumusta uskoa myös muihin salaliittoteorioihin (Imhoff & Bruder, 2013). Tämän johdosta voisi olla oletettavaa, että samanlaiset mediankäyttötottumukset ja heikentynyt yhteiskunnallinen luottamus näkyisivät kaikissa kolmessa laadullisesti erilaisessa salaliittouskomusten tyypissä vastaavasti. Salaliittomentaliteetin on oletettu kumpuavan ennakkoluuloisista suhtautumisesta erityisesti valtaapitäviä kohtaan (Imhoff & Bruder, 2013), mikä jälleen kerran lisää yhteiskunnallista epäluottamusta, mitä kautta myös salaliittouskomusten voisi olettaa lisääntyvän kaikissa kolmessa tyypissä.

## 2 Menetelmät

### 2.1 Osallistujat

Tutkimukseen osallistuneiden ikäkeskiarvo oli 50.0 vuotta (minimi = 16, maksimi = 83,  $Kh = 12.4$ ). Seitsemältä vastaajalta tieto iästä puuttui. Puoluekannatusta oltiin mitattu kysymällä osallistujilta, mitä puoluetta nämä äänestäisivät, mikäli eduskuntavaalit järjestettäisiin nyt. Demografisten tekijöiden, kuten iän, sukupuolijakauman, äidinkielen, koulutusasteen ja poliittisen vakaumuksen tunnusluvut on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Osallistujien kuvailevat tunnusluvut.

Taustamuuttuja	Otoskoko n = 806
Sukupuoli	
Naisia, n (%)	456 (56.5)
Miehiä, n (%)	321 (39.8)
Muunsukupuolisia, n (%)	28 (3.5)
Ei vastausta, n (%)	1 (0.1)
Ikä* Ka, (kh)	50.0 vuotta (12.4)
Koulutustaso	
Peruskoulu, n (%)	21 (2.6)
Ammattikoulu, n (%)	92 (11.4)
Ylioppilas, n (%)	85 (10.5)
Alempi korkeakoulu, n (%)	244 (30.2)
Ylempi korkeakoulu, n (%)	278 (34.6)
Tohtorintutkinto, n (%)	72 (8.9)
Ei mikään yllä mainituista, n (%)	9 (1.1)
Äidinkieli	
Suomi, n (%)	776 (96.3)
Ruotsi, n (%)	18 (2.2)
Muu, n (%)	12 (1.5)
Puoluekannatus	
1. SDP, n (%)	144 (17.9)
2. Perussuomalaiset, n (%)	47 (5.8)
3. Kokoomus, n (%)	107 (13.3)
4. Keskusta, n (%)	25 (3.1)
5. Vihreät, n (%)	125 (15.5)
6. Vasemmistoliitto, n (%)	155 (19.2)
7. RKP, n (%)	18 (2.2)
8. Kristillisdemokraatit, n (%)	9 (1.1)
9. Liike Nyt, n (%)	10 (1.2)
10. Valta kuuluu kansalle, n (%)	20 (2.5)
11. Muu, n (%)	26 (3.2)
12. En osaa sanoa, n (%)	120 (14.9)

\* 7 vastausta poistettiin puuttuvan vastauksen johdosta  
Ka = keskiarvo, kh = keskihajonta

## 2.2 Mittarit

### 2.2.1 Taustatiedot

Osallistujien taustatietoja kartoitettiin iän, sukupuolen, koulutustason, äidinkielen ja puoluekannatuksen osalta. Osallistujaa pyydettiin ilmoittamaan ikänsä avoimeen vastauskenttään. Osallistuja valitsi sukupuoltaan, koulutustasoaan, äidinkieltään ja puoluekannatustaan parhaiten kuvaavan vaihtoehdon ennalta määritellyistä vastausvaihtoehdoista. Sukupuolen osalta vaihtoehdot olivat mies, nainen, tai muunsukupuolinen. Koulutusasteen osalta vaihtoehtoina oli peruskoulu, ammattikoulu, ylioppilas, alempi korkeakoulu, ylempi korkeakoulu, tohtorintutkinto tai ei mitään edeltävistä. Vastaajaa pyydettiin arvioimaan myös, mitä poliittista puoluetta tai liittoumaa hän äänestäisi, mikäli vaalit järjestettäisiin kyselyyn osallistumisen aikaan. Vaihtoehtoina oli SDP, Perussuomalaiset, Kokoomus, Keskusta, Vihreät, Vasemmistoliitto, RKP, Kristillisdemokraatit, Liike Nyt, Valta kuuluu kansalle, Muu ja En osaa sanoa. Äidinkielen vaihtoehtoina olivat Suomi, Ruotsi, tai muu.

### 3.2.2 Rokotteet

Rokotteisiin liittyviä salaliittouskomuksia mitattiin Vaccine Conspiracy Beliefs -skaalalla (Shapiro ym., 2016). Kysymyksenasettelut olivat esimerkiksi ”Rokoteinformaatio on usein väärennettyä”, sekä ”Lasten rokottaminen on vaarallista ja tätä tietoa peitellään”. Kaikki rokotesalaliittouskomusten väitteet faktorilatauksineen ovat esitetty taulukossa 2. Vastaajan tuli valita parhaiten heidän uskomuksiaan kuvaava vaihtoehto Likert asteikolla 1-7 (1 = ei lainkaan samaa mieltä, 7 = täysin samaa mieltä)

Rokotteisiin liittyvien salaliittouskomusten mittari muodostettiin tarkastelemalla ensin scree plot-kuvaajaa, jossa 1 faktorin malli näyttäytyi vahvimpana. Tämän jälkeen tehtiin yhden faktorin eksploraatiivinen faktorianalyysi, jonka tuloksista laskettiin yksi summamuuttuja. Summamuuttujan sisäistä johdonmukaisuutta ja luotettavuutta mitattiin Cronbachin alphalla, jossa tulos oli hyvä ( $\alpha = .978$ ). Rokotesalaliittoväitteitä koskevien kysymysten korrelaatiotaulukko on liitteessä 1.

### 2.2.3 Ukrainan sota

Ukrainan sotaan liittyviä väitteitä oli kyselytutkimuksessa kahdeksan kappaletta. Kysymyksenasettelut olivat esimerkiksi ”Eliitti käyttää Ukrainan sotaa välineenä harhauttaakseen rokotteiden haitoilta” ja ”Venäjän sotarikokset Ukrainassa ovat Ukrainan lavastamia”. Kaikki Ukrainan sotaa koskevat salaliittouskomusten väitteet faktorilatauksineen ovat esitetty taulukossa 2.

Vastaajan tuli valita parhaiten heidän uskomuksiaan kuvaava vaihtoehto Likert asteikolla 1-7 (1 = ei lainkaan samaa mieltä, 7 = täysin samaa mieltä)

Ukrainan sotaan liittyvien salaliittouskomusten mittari muodostettiin tarkastelemalla ensin scree plot-kuvaajaa, jossa 1 faktorin malli näyttäytyi vahvimpana. Tämän jälkeen tehtiin yhden faktorin eksploraatiivinen faktorianalyysi, jonka tuloksista laskettiin yksi summamuuttuja. Summamuuttujan sisäistä johdonmukaisuutta ja luotettavuutta mitattiin Cronbachin alphalla, jossa tulos oli hyvä ( $\alpha = .951$ ). Ukrainan sotaa koskevien kysymysten korrelaatiotaulukot ovat kuvattu liitteessä 1.

### 2.2.4 Yleiset salaliittoväitteet

Yleisiä salaliittoväitteitä oli kyselytutkimuksessa kuusi kappaletta. Kysymyksenasettelut olivat esimerkiksi ”Lee Harvey Oswald ei toiminut yksin John F. Kennedyn salamurhassa” ja ”Vapaamuurarit vaikuttavat salaa liiketoimintaan ja politiikkaan heidän omaksi hyödykseen”. Kaikki yleiset salaliittoväitteet faktorilatauksineen ovat esitetty taulukossa 2. Vastaajan tuli valita parhaiten heidän uskomuksiaan kuvaava vaihtoehto Likert asteikolla 1-7 (1 = ei lainkaan samaa mieltä, 7 = täysin samaa mieltä)

Ukrainan sotaan liittyvien salaliittouskomusten mittari muodostettiin tarkastelemalla ensin scree plot-kuvaajaa, jossa 1 faktorin malli näyttäytyi vahvimpana. Tämän jälkeen tehtiin yhden faktorin eksploraatiivinen faktorianalyysi, jonka tuloksista laskettiin yksi summamuuttuja. Summamuuttujan sisäistä johdonmukaisuutta ja luotettavuutta mitattiin Cronbachin alphalla, jossa tulos oli hyvä ( $\alpha = .804$ ). Ukrainan sotaa koskevien kysymysten korrelaatiotaulukot ovat kuvattu liitteessä 1.

Taulukko 2. Salaliittoväitteet ja faktorilataukset

Salaliittoväite	Faktorilataukset			Ka	Kh
	1	2	3		
<b>Rokotteet</b>					
Rokoteinformaatio on usein väärennettyä	0.957			1.88	1.62
Lasten rokottaminen on vaarallista ja tätä tietoa peitellään.	0.937			1.80	1.66
Farmaseuttiset yritykset pimittävät tietoa rokotteiden haitoista	0.914			2.53	1.84
Ihmisiä huijataan uskomaan rokotteiden tehoon.	0.952			2.09	1.83
Informaatio rokotteiden tehosta on usein väärennettyä	0.961			1.95	1.65
Ihmisiä huijataan uskomaan rokotteiden turvallisuuteen	0.956			2.04	1.83
Hallitus pyrkii peittelemään rokotteiden ja autismin välistä yhteyttä	0.919			1.68	1.47

#### Ukrainan sota

Länsi pyrki havittelemaan Venäjän maaperää ja sen luonnonvaroja	0.870	1.60	1.26
Eliitti käyttää Ukrainan sotaa välineenä harhauttaakseen rokotteiden haitoilta	0.880	1.47	1.31
Venäjän sotarikokset Ukrainassa ovat Ukrainan lavastamia.	0.877	1.55	1.20
Ukraina on kehittänyt salaa ydinaseita Venäjää vastaan	0.797	1.58	1.12
Yhdysvallat rahoittaa ukrainalaisia laboratorioita kehittääkseen biologisia aseita Venäjää vastaan	0.877	1.92	1.53
Koronapandemia ei alkanut Kiinasta, vaan Ukrainasta	0.848	1.32	0.94
Länsi rahoitti ukrainalaista laboratoriota tutkiakseen mahdollisuutta levittää tarttuvia tauteja Venäjällä käyttämällä muuttolintuja	0.895	1.57	1.19
Ukrainan johto on natsien ja huumeriippuvaisten käsissä	0.896	1.42	1.21
<b>Yleiset salaliittoväitteet</b>			
”Lee Harvey Oswald ei toiminut yksin John F. Kennedyn salamurhassa”	0.584	3.77	1.56
”Vapaamuurarit vaikuttavat salaa liiketoimintaan ja politiikkaan heidän omaksi hyödykseen”	0.734	3.15	1.84
”Tietoliikenneyritykset julkaisevat tarkoituksella virheellisiä ohjelmia myydäkseen päivityksiä.”	0.665	2.95	1.71
”Jotkut Yhdysvaltojen joukkoampumiset ovat olleet lavastettuja, hallituksen palkkaamien näyttelijöiden esittäessä ampujaa ja uhreja.”	0.863	1.41	1.13
”Jotkut maailman johtajista ovat muotoaan muuttavia reptiliaaneja.”	0.697	1.17	0.73
”Yhdysvaltojen liberaali eliitti kidnappaa ja kiduttaa lapsia uuttaakseen näiden verestä adrenokromi -superhuumetta. Huume pitää eliitin nuorena ja kauniina”	0.859	1.40	1.18

Ka = keskiarvo, kh = keskihajonta

## 2.2.5 Luottamus yhteiskunnallisiin toimijoihin

Yleistä luottamusta yhteiskunnallisiin toimijoihin arvioitiin 14 kysymyksellä, joissa vaihtoehtoina oli kuusiportainen skaala vaihtoehtoin ”En luota lainkaan”, ”Luotan vain vähän”, ”En luota paljon enkä vähän”, ”Luotan jonkin verran”, ”Luotan erittäin paljon”, ”En osaa sanoa”. Yhteiskunnallisina tahoina, joihin kysymykset kohdistuivat olivat Suomen eduskunta, kyselyn ajankohdan mukainen hallitus, sekä presidentti, kirkko, oikeuslaitos, valtionvirkaileijat, Euroopan Unioni, poliisi- ja puolustusvoimat, isot pörssi-yhtiöt, yliopistot, Terveystieteiden ja Hyvinvoinninlaitos (THL), pankit ja suomalainen media. Luottamusmuuttuja koostettiin kaikkien yhteiskunnallisten tahojen luottamuksen summamuuttujana, sillä eksploratiivinen faktorianalyysi ei puoltanut yhdenkään muuttujan poistamista mallista. Yhteiskunnallisista toimijoista ainoastaan kirkko näytti analyysin

perusteella latautuvan erilliselle faktorille, mutta tämän tekijän poistaminen analyysistä ei parantanut mallin ennustevaikutusta, joten myös kirkko säilytettiin yhteiskunnallisen luottamuksen summamuuttujaan. Yhteiskunnallisen luottamuksen summamuuttujan keskiarvo oli 3.79 ja keskihajonta 0.80. Muuttujan sisäinen konsistenssi oli erittäin hyvä ( $\alpha=.925$ )

### 2.2.6 Mediankäyttö

Mediankäyttöä arvioitiin 13 kysymyksellä. Vastaajaa pyydettiin arvioimaan kuinka usein tämä käyttää kyseistä mediaa, mitattuna kuusiportaisella skaalalla vaihtoehtoin ”En lainkaan”, ”Hyvin harvoin”, ”Noin kerran kuukaudessa”, ”Joka viikko”, ”Joka päivä”, ”Useita kertoja päivässä”. Eri medioiden osalta vastauksia pyydettiin television, radion, (printti) sanomalehtien, iltapäivälehtien, aikakauslehtien, vaihtoehtomedian (Magneettimedia, Oikea Media, Uusi MV-lehti, Kansalainen tai vastaava), uutissivustojen tai puhelinaplikaatioiden, streaming -palveluiden, sosiaalisen median, videostreaming -palveluiden (Youtube), podcastien, viestipalveluiden ja keskustelupalstojen käytön suhteen. Median käyttö jaoteltiin kolmeen ryhmään vastaavasti, kuin aiemmassa tutkimuksessa (Kaakinen ym., 2025); perinteiseen mediaan (televisio, radio, sanomalehdet ja iltapäivälehdet summamuuttuja), sosiaaliseen mediaan (sosiaalinen media, videostreaming -palvelut, viestipalvelut ja keskustelupalstat) ja vaihtoehtomedian. Perinteisen median ja sosiaalisen median muuttujille laskettiin kummallekin yksi yhteinen summamuuttuja. Mediankäytön osalta sosiaalisen median summamuuttujan keskiarvo oli 4.09 ja keskihajonta 0.69. Sosiaalisen median summamuuttujan sisäinen konsistenssi oli heikko ( $\alpha=.515$ ). Perinteisen median summamuuttujan keskiarvo oli 3.73 ja keskihajonta 1.16 ja sen sisäinen konsistenssi oli hyvä ( $\alpha=.656$ ). Vaihtoehtomedian keskiarvo oli 1.37, sekä keskihajonta 0.90.

### 2.3 Tutkimuksen kulku

Kyselytutkimus toteutettiin Survey Analytics -kyselyalustalla kesäkuun 3. – elokuun 25. välisenä aikana vuonna 2022. Osallistujat rekrytoitiin FINSCI-hankkeen sosiaalisen median tilien kautta mainostamalla kyselyä Facebookissa. Kyselyn vastaamiseen kului arviolta noin 10 minuuttia. Osallistuja pystyi halutessaan kirjoittamaan avointa palautetta kyselytutkimuksen suoritettuaan. Kyselytutkimus oli kaikille avoin, eikä tutkimukseen osallistumiseen ollut erillisiä sisäänottokriteereitä. Kyselytutkimuksen kielenä oli suomi. Kyselytutkimuksen aloitti 1098 henkilöä, joista 806 suoritti vastaamisen loppuun. Tutkimuksen keskeyttäneiden 292 osallistujan keskeneräiset vastaukset poistettiin tämän tutkimuksen analyyseistä.

## 2.4 Tutkimuseettiset kysymykset

Turun yliopiston ihmistieteiden eettinen lautakunta on antanut tälle tutkimukselle puollon. Tutkimukseen osallistuminen oli osallistujille täysin vapaaehtoista ja osallistujilta kerättiin suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Vastaamisesta, tai vastaamisen keskeyttämisestä ei koitunut vastaajalle haittaa. Tutkimuksen tulokset tilastoitiin niin, ettei osallistujan henkilöllisyyttä ollut mahdollista tilastointimateriaalin perusteella tunnistaa. Myös tämän tutkimuksen raportoinnissa on huomioitu, että osallistujien anonymiteetti säilyy. Tutkimus toteutettiin suomen kielellä, minkä johdosta kielimuuri on voinut estää suomea osaamattomien osallistumisen tutkimukseen.

## 2.5 Tilastolliset analyysit

Tämän tutkimuksen tilastollisten analyysien teossa käytettiin IBM SPSS Statistics -ohjelman -2020 versiota (29.0.2.0.).

Aineisto analysoitiin lineaarisilla regressiomalleilla, joissa riippuvana muuttujana oli salaliittouskomusten voimakkuus ja riippumattomina muuttujina vastaajan mediankäyttö ja yleinen luottamus yhteiskunnallisiin instituutioihin. Salaliittouskomukset oli jaoteltu kolmeen laadullisesti erilaiseen tyyppiin; Ukrainan sotaan ja koronarokotteisiin liittyviin, sekä yleisiin salaliittouskomuksiin. Aiemmassa tutkimuksessa (Brotherton ym., 2013) on havaittu, että vaikka salaliittoteorioilla on monia yhdistäviä tekijöitä, voidaan niitä luokitella eri ryhmiin laadullisten erojen suhteen. Tämän tutkimuksen faktorien luokittelu kolmeen ryhmään tehtiin siis puhtaasti laadullisten erojen vuoksi, sillä haluttiin selvittää, onko salaliittoteorioiden sisällöllä merkitystä siihen, miten luottamuksen ja mediankäytön yhteys ilmenee. Salaliittoteorioiden aiheet valikoituivat datankeruun aikaan ajankohtaisten teemojen pohjalta. Salaliittouskomusten voimakkuutta käsiteltiin jatkuvana muuttujana, jota ei keskitetty.

Yhteiskunnallinen luottamus ja mediankäyttö olivat riippumattomia muuttujia. Yhteiskunnallista luottamusta käsiteltiin 14 kysymyksen pohjalta muodostettuna jatkuvana summamuuttujana, jota ei keskitetty. Mediankäyttöä tarkasteltiin kategorisena muuttujana.

Tutkimuksen kannalta keskeiset taustamuuttujat, eli vastaajan ikä, sukupuoli, koulutusaste ja poliittinen vakaumus huomioitiin. Ikä toimi jatkuvana muuttujana, jota ei keskitetty. Sen sijaan sukupuoli (nainen, mies ja muu), koulutusaste (peruskoulu, ammattikoulu, ylioppilas, alempi korkeakoulu, ylempi korkeakoulu, tohtorintutkinto ja ei mikään edellä mainituista) ja poliittinen

vakaumus (SDP, Kokoomus, Perussuomalaiset, Keskusta, Vihreät, Vasemmistoliitto, RKP, Kristillisdemokraatit, Liike nyt, Valta kuuluu kansalle, Muu ja en osaa sanoa) olivat kategorisia muuttujia. Referenssikategoriana puoluekannatukselle oli SDP, joka oli tutkimuksen aikaan isoin hallituspuolue. Sukupuolen suhteen referenssikategoriana oli naissukupuoli, ja koulutustason suhteen tohtorikoulutus.

Aineiston lineaarisuusoletusta arvioitiin tarkastelemalla standardoituja residuaaleja suhteessa standardoituihin ennustearvoihin. Kuvissa ei havaittu systemaattista kaarevuutta, mikä viittasi lineaarisuusoletuksen täyttymiseen. Ukrainan sotaan ja rokotteisiin liittyvien salaliittouskomusten tapauksessa residuaalien hajonta ei ollut täysin vakiota, mikä viittasi heteroskedastisuuteen. Suurella otoskoolla tämän ei kuitenkaan katsottu vaikuttavan olennaisesti johtopäätöksiin. Yksikään selittävästä muuttujista, kuten luottamus, mediankäyttö, tai taustamuuttujat eivät korreloineet merkittävästi keskenään. Virheittemien normaalijakaumaa arvioitiin histogrammin avulla, minkä tulos ei poikennut normaalijakaumasta.

## 3 Tulokset

### 3.1. Rokotteet

Rokotesalaliittouskomusten ennustajina tässä analyysissä käytettiin siis yhteiskunnallisen luottamuksen, perinteisen median, sosiaalisen median ja vaihtoehtomedian käyttöä, sekä taustamuuttujina sukupuolta, ikää, puoluekannatusta ja koulutusastetta. Malli sopi aineistoon tyhjästä mallia paremmin ( $F(23,768) = 71.764, p < .001$ ). Mallin selitysaste oli hyvä ( $R^2 = .682$ ). Rokotteita koskevien salaliittoväitteiden lineaarisen regression tulokset on kuvattu taulukossa 4.

Yhteiskunnallisen luottamuksen ja mediankäytön yhteyttä rokotteisiin liittyviin salaliittouskomuksiin tarkasteltiin lineaarisen regressiomallin perusteella. Regressiokertoimet on esitetty taulukossa 4. Yhteiskunnallinen luottamus näytti analyysin perusteella olevan yhteydessä vähäisempään rokotteisiin kohdistuviin salaliittouskomuksien raportointiin tilastollisesti merkitsevästi. Vaihtoehtomedian käyttö sen sijaan näyttäytyi lisääntyneenä rokotteisiin kohdistuvien salaliittouskomuksien raportointina tilastollisesti merkitsevästi. Sen sijaan sosiaalisen median tai perinteisen median käyttämisellä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä rokoteuskomuksiin.

Taustamuuttujista iällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä rokotesalaliittouskomuksiin. Sukupuolta tarkastellessa miehet raportoivat vähemmän

salaliittouskomuksia naisiin verrattuna. Koulutuksen suhteen verrattaessa korkeimmin koulutettuihin (tohtorintutkinto), sekä ammattikoulun suorittaminen, että alemman korkeakoulututkinnon suorittaminen olivat yhteydessä vahvempaan salaliittouskomuksien raportoimiseen.

Poliittisten vakaumusten tarkastelun baselineksi valittiin tutkimuksen aineiston keruun aikainen pääministeripuolue, SDP. Verrattuna SDP:hen, Vasemmistoliiton kannatus näytti olevan vähäisemmässä yhteydessä rokotuksiin liittyviin salaliittouskomuksiin. Sen sijaan Perussuomalaisten, Kristillisdemokraattien, ja Valta kuuluu kansalle -puolueen äänestys näytti olevan yhteydessä salaliittouskomuksiin. Myös muiden, kuin kyselyssä vaihtoehtoina olleiden puolueiden kannattaminen ja puoluekannan päättämättömyys olivat yhteydessä salaliittouskomuksiin. Muiden puolueiden kannatuksella ei näyttänyt olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä salaliittouskomuksiin.

Taulukko 4. Rokoteuskomusten regressiotaulukko

Muuttuja	B	t	95% CI	$\eta^2$	p
Yhteiskunnallinen luottamus	-.072	-17.862	[-.080, -.064]	.293	< .001
Sosiaalinen media	-.023	-1.787	[-0.47, .002]	.004	.074
Vaihtoehtomedia	.438	9.310	[.346, .530]	.101	<.001
Perinteinen media	-.007	-.930	[-.023, .008]	.001	.353
Ikä	.003	.933	[-.003, .008]	.001	.351
Sukupuoli*					
Miehet	-.220	-3.175	[-.355, .084]	.013	.002
Muunsukupuoliset	-.084	-.442	[-.455, .288]	.000	.658
Koulutus**					
Peruskoulu	.188	.820	[-.262, .638]	.001	.412
Ammattikoulu	.401	2.697	[.109, .694]	.009	.007
Ylioppilas	.179	1.192	[-.116, .474]	.002	.233
Alempi korkeakoulu	.404	3.203	[.157, .652]	.013	.001
Ylempi korkeakoulu	.086	.703	[-.153, .325]	.001	.482

### Poliittinen kannatus\*\*\*

Perussuomalaiset	.438	2.664	[.115, .761]	.009	.008
Kokoomus	.124	1.038	[-.111, .359]	.001	.300
Keskusta	.076	.380	[-.315, .467]	.000	.704
Vihreät	.146	1.252	[-.083, .374]	.002	.211
Vasemmistoliitto	-.343	-3.126	[-.558, -.127]	.013	.002
RKP	.085	.370	[-.367, .537]	.000	.712
Kristillisdemokraatit	1.173	3.711	[.552, 1.794]	.018	<.001
Liike Nyt	.402	1.320	[-.196, .999]	.002	.187
Valta Kuuluu Kansalle	1.252	4.511	[.707, 1.797]	.026	<.001
Muu	.753	3.578	[.340, 1.166]	.016	<.001
En osaa sanoa	.348	2.934	[.115, .581]	.011	.003

\* *Sukupuolen referenssikategoriana naiset*

\*\* *Koulutuksen referenssikategoriana tohtorintutkinto*

\*\*\* *Poliittisen kannatuksen referenssikategoriana SDP*

### 3.2. Ukrainan sota

Ukrainan sotaan liittyvien salaliittouskomusten ennustajina tässä analyysissä käytettiin yhteiskunnallisen luottamuksen, perinteisen median, sosiaalisen median ja vaihtoehtomedian käyttöä, sekä taustamuuttujina sukupuoli, ikää, puoluekannatusta ja koulutusastetta. Malli sopi aineistoon tyhjää mallia paremmin ( $F(23, 768) = 73.429, p < .001$ ). Mallin selitysaste oli hyvä ( $R^2 = .687$ ). Ukrainan sotaa koskevien salaliittouskomusten lineaarisen regression tulokset on kuvattu taulukossa 5.

Yhteiskunnallisen luottamuksen ja mediankäytön yhteyttä salaliittouskomuksiin tarkasteltiin lineaarisen regressiomallin perusteella. Regressiokertoimet on esitetty taulukossa 5. Yhteiskunnallinen luottamus näytti analyysin perusteella olevan yhteydessä vähäisempään Ukrainan sotaan kohdistuvien salaliittouskomuksien raportointiin tilastollisesti merkitsevästi. Vaihtoehtomedian käyttö näytti vastaavasti lisäävän raportointia Ukrainan sotaan kohdistuvista salaliittouskomuksista tilastollisesti merkitsevästi. Sen sijaan sosiaalisella medially ja perinteisellä medially ei havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Taustamuuttujista iällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä Ukrainan sotaa koskeviin salaliittouskomuksiin. Sukupuolen tapauksessa miehet raportoivat vähemmän salaliittouskomuksia naisiin verrattuna. Koulutustasolla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä

Ukrainan sotaa koskeviin salaliittouskomuksiin vertailtaessa eri koulutustasoja korkeimmin koulutettuihin.

Poliittisen vakaumuksen baselineksi valittiin SDP ja muita poliittisia puolueita kannattavien vastauksia verrattiin suhteessa tähän. Poliittisista vakaumuksista Perussuomalaisten ja Vasemmistoliiton kannatus oli yhteydessä vähäisempään Ukrainan sotaa koskeviin salaliittouskomuksien määrään SDP:hen verrattuna. Valta kuuluu kansalle -puolueen kannatus, sekä muita, kuin tutkimuksessa kartoitettuja puolueita äänestämisen näytti lisäävän Ukrainan sotaa koskevia salaliittouskomuksia tilastollisesti merkitsevästi. Myös puoluekannan päättämättömyys oli yhteydessä lisääntyneisiin salaliittouskomuksiin. Muiden puolueiden kannatuksella ei näyttänyt olevan tilastollisesti merkitsevää yhteyttä salaliittouskomuksiin.

Taulukko 5. Ukrainan sotaa koskevien salaliittouskomusten regressiotaulukko

Muuttuja	B	t	95%CI	$\eta^2$	p
Yhteiskunnallinen luottamus	-.041	-15.332	[-.046, -.035]	.234	<.001
Sosiaalinen media	-.011	-1.316	[-.027, .005]	.002	.189
Vaihtoehtomedia	.320	10.343	[.259, .381]	.122	<.001
Perinteinen media	-.005	-1.013	[-.015, .005]	.001	.311
Ikä	.000	.119	[-.004, .004]	.000	.905
Sukupuoli*					
Miehet	-.090	-1.981	[-.180, -.001]	.005	.048
Muunsukupuoliset	-.020	-.163	[-.265, .224]	.000	.870
Koulutus**					
Peruskoulu	.128	.845	[-.169, .424]	.001	.398
Ammattikoulu	.142	1.451	[-.050, .334]	.003	.147
Ylioppilas	.090	.914	[-.104, .284]	.001	.361
Alempi korkeakoulu	.152	1.835	[-.011, .315]	.004	.067
Ylempi korkeakoulu	.012	.146	[-.146, .169]	.000	.884
Poliittinen kannatus					
Perussuomalaiset	-.373	-3.451	[-.586, -.161]	.015	<.001

Kokoomus	.018	.225	[-.137, .172]	.000	.822
Keskusta	.052	.397	[-.205, .309]	.000	.691
Vihreät	.066	.867	[-.084, .217]	.001	.386
Vasemmistoliitto	-.169	-2.342	[-.310, -.027]	.007	.019
RKP	.187	1.237	[-.110, .485]	.002	.216
Kristillisdemokraatit	.290	1.392	[-.119, .698]	.003	.164
Liike Nyt	.035	.176	[-.358, .428]	.000	.861
Valta Kuuluu Kansalle	1.707	9.344	[1.348, 2.065]	.102	<.001
Muu	.648	4.678	[.376, .920]	.028	<.001
En osaa sanoa	.199	2.543	[.045, .352]	.008	.011

\* *Sukupuolen referenssikategoriana naiset*

\*\* *Koulutuksen referenssikategoriana tohtorintutkinto*

\*\*\* *Poliittisen kannatuksen referenssikategoriana SDP*

### 3.3. Yleiset salaliittoväitteet

Yleisten salaliittouskomusten ennustajina tässä analyysissä käytettiin yhteiskunnallisen luottamuksen, perinteisen median, sosiaalisen median ja vaihtohtomedian käyttöä, sekä taustamuuttujina sukupuolta, ikää, puoluekannatusta ja koulutusastetta. Malli sopi aineistoon tyhjästä mallia paremmin ( $F(23,768) = 45.405, p < .001$ ). Mallin selitysaste oli hyvä ( $R^2 = .576$ ). Yleisten salaliittoväitteiden lineaarisen regression tulokset on kuvattu taulukossa 6.

Kuten edellä mainittu, kaikista kuudesta yleisestä salaliittoväittämästä muodostettiin eksploratiivisen faktorianalyysin perusteella summamuuttuja, minkä suhteen yhteiskunnallisen epäluottamuksen, mediankäytön ja taustamuuttujien vaikutuksia tarkasteltiin. Yhteiskunnallisen luottamuksen ja mediankäytön yhteyttä salaliittouskomuksiin tarkasteltiin lineaarisen regressiomallin perusteella. Regressiokertoimet on esitetty taulukossa 6. Yhteiskunnallinen luottamus näytti analyysin perusteella vähentävän hieman yleisien salaliittouskomuksien raportointia tilastollisesti merkitsevästi. Vaihtohtomedian käyttö näytti olevan positiivisessa yhteydessä yleisien salaliittouskomuksien raportointiin tilastollisesti merkitsevästi. Sen sijaan sosiaalisella medialla ja perinteisellä medialla ei havaittu tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Taustamuuttujista iällä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä yleisiin salaliittouskomuksiin. Miehillä salaliittouskomuksia oli tilastollisesti merkitsevästi vähemmän, kuin naisilla. Sen sijaan muunsukupuolisilla tilastollisesti merkitsevää yhteyttä ei havaittu.

Koulutusasteista ammattikoulun ja alemman korkeakoulun suorittaminen näyttivät lisäävän salaliittoukkomusten määrää.

Poliittisen vakaumuksen baselineksi valittiin SDP ja muita poliittisia puolueita kannattavien vastauksia verrattiin suhteessa tähän. Poliittisista vakaumuksista Valta Kuuluu Kansalle -puolueen kannatus ja muiden, kuin kyselyyn sisällytettyjen puolueiden kannatus näytti lisäävän salaliittoukkomuksien määrää. Muilla puoluekannatuksilla ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä yleisiin salaliittoukkomuksiin

Taulukko 6. Yleisten salaliittoukkomusten regressiotaulukko

Muuttuja	B	t	95%CI	$\eta^2$	p
Yhteiskunnallinen luottamus	-.044	-15.330	[-.050, -.039]	.234	<.001
Sosiaalinen media	-.012	-1.356	[-.030, .006]	.002	.176
Vaihtoehtomedia	.200	5.930	[.134, .267]	.044	<.001
Perinteinen media	<.001	.001	[-.011, .011]	.000	.999
Ikä	.002	1.171	[-.002, .007]	.000	.002
Sukupuoli*					
Miehet	-.165	-3.317	[-.263, -.067]	.014	<.001
Muunsukupuoliset	.068	.503	[-.199, .336]	.000	.615
Koulutus**					
Peruskoulu	.138	.839	[-.185, .462]	.001	.402
Ammattikoulu	.301	2.814	[.091, .511]	.010	.005
Ylioppilas	.072	.669	[-.140, .284]	.001	.504
Alempi korkeakoulu	.237	2.610	[.059, .415]	.009	.009
Ylempi korkeakoulu	.075	.862	[-.096, .247]	.001	.389
Poliittinen kannatus***					
Perussuomalaiset	-.205	-1.736	[-.437, .027]	.004	.083
Kokoomus	-.024	-.282	[-.193, .145]	.000	.778
Keskusta	.137	.954	[-.144, .418]	.001	.340
Vihreät	.066	.867	[-.084, .217]	.001	.386

Vasemmistoliitto	.040	.475	[-.124, -.204]	.000	.635
RKP	-.011	-.069	[-.336, .313]	.000	.945
Kristillisdemokraatit	.336	1.478	[-.110, .782]	.003	.140
Liike Nyt	.183	.836	[-.247, .612]	.001	.404
Valta Kuuluu Kansalle	.970	4.861	[.578, 1.362]	.030	<.001
Muu	.324	2.143	[.027, .621]	.006	.032
En osaa sanoa	.148	1.740	[-.019, .316]	.004	.082

\* *Sukupuolen referenssikategoriana naiset*

\*\* *Koulutuksen referenssikategoriana tohtorintutkinto*

\*\*\* *Poliittisen kannatuksen referenssikategoriana SDP*

## 4 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin ennustaako yhteiskunnallinen epäluottamus suurempaa todennäköisyyttä uskoa salaliittoteorioihin, sekä miten mediankäyttö on yhteydessä näihin uskomuksiin. Tämän lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin näiden kahden tekijän yhteyttä salaliittouskomusten voimakkuuteen laadullisesti erilaisten salaliittoteorioiden tapauksessa. Salaliittoteoriat oli jaettu kolmeen erilaiseen kokonaisuuteen: Ukrainan sotaan ja koronarokotteisiin liittyviin, ja yleisiin salaliittoteorioihin. Tutkimuksen data kerättiin kyselytutkimuksella netin välityksellä. Taustatekijöistä kontrolloitiin vastaajan ikä, sukupuoli, koulutustaso ja poliittinen kanta.

### 4.1 Yhteiskunnallinen epäluottamus lisää salaliittouskomuksia

Tässä tutkimuksessa vahvemman yhteiskunnallisen luottamuksen havaittiin vähentävän salaliittouskomuksia kaikissa kolmessa salaliittouskomusten tyypissä. Näin ollen heikentynyt yhteiskunnallinen luottamus lisää taipumusta salaliittouskomuksiin. Yhteiskunnallisen epäluottamuksen on aiemmissa tutkimuksissa osoitettu olevan yhteydessä salaliittouskomusten omaksumiseen, sillä tämä heikentää laajasti luottamusta valtarakenteisiin ja yhteiskunnan toimintaan (Jennings ym., 2021; Van Prooijen ym., 2022; Irwin, 2009). Tämän yhteyden taustalla voidaan olettaa olevan myös niin sanottu salaliittomentaliteetti, jossa ihminen on omaksunut tavan suhtautua valtaa pitäviin yhteiskuntaryhmiin ennakkoluuloisesti (Imhoff & Bruder, 2013). Koska tässä tutkimuksessa kaikissa kolmessa erilaisessa salaliittouskomukien tyypissä havaittiin lisääntymistä yhteiskunnallisen epäluottamuksen kasvaessa, voisi tämäkin viitata salaliittomentaliteetin omaksumiseen.

On mahdollista, että epäluottamuksesta johtuva heikentynyt usko valtarakenteisiin, kuten politiikkaan ja oikeusjärjestelmään aiheuttaa epäluottamuksen yleistymistä myös niin sanottuja ”yleisiä

hyväksytyjä totuuksia” kohtaan ja synnyttää tarvetta etsiä näille vaihtoehtoisia selitystapoja (Dinesen & Sønderkov, 2015). Tämä on otollista maaperää muun muassa salaliittoteorioiden omaksumiselle, joissa monimutkaisille tapahtumille annetaan suhteellisen suoraviivaisia selityksiä ja tapahtumien syyksi nähdään usein yhteiskunnallinen toimija, joka pyrkii toimimaan valtaväestöltä piilossa (Bale, 2007; Zonis & Joseph 1994). Yhteiskunnallisen epäluottamuksen ja salaliittouskomusten välisen yhteyden suuntaa on kuitenkin melko vaikea määrittää, sillä vaikka epäluottamuksen salaliittouskomuksia lisäävä vaikutus on havaittu, heikentävät salaliittouskomukset jo itsessään yhteiskunnallista luottamusta (Van Prooijen ym., 2022). On siis haastava arvioida, kumpi tekijä on ensi sijassa vaikuttamassa ilmiön taustalla. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin epäluottamuksen ja salaliittouskomusten yhteyttä, mutta pelkästään tämän yhteyden perusteella ei voida tehdä tulkintoja epäluottamuksen suorasta vaikutuksesta salaliittouskomusten taustalla.

Koska salaliittouskomuksilla on merkittävä negatiivinen yhteys yksilöiden turvallisuudentunteeseen, yhteiskuntajärjestykseen ja yhteiskunnalliseen luottamukseen (Douglas ym., 2017; Mao ym., 2021; Sunstein & Vermeule, 2009), voisi epäluottamuksen ja salaliittojen välisiä yhteyksiä tutkia laajemmin.

#### **4.2 Median käytön yhteys salaliittouskomuksiin näyttäytyi ristiriitaisena**

Sosiaalisen median käytön on aiemmissa tutkimuksissa osoitettu lisäävän salaliittouskomuksia (Cinelli ym., 2022; Del Vicario ym., 2016; Strömbäck ym., 2022). Tässä tutkimuksessa vastaavaa yhteyttä ei havaittu, mikä voi johtua monesta erilaisesta syystä. Tässä tutkimuksessa otos painottui vanhempaan ikäluokkaan, keski-ikä ollessa tasan 50 vuotta. Voi olla, että esimerkiksi nuorena ja vanhemmassa väestössä sosiaalisen median käyttö ja erilaiselle sisällölle altistuminen eroaa toisistaan. On hyvin mahdollista, että sosiaalista mediaa enemmän kuluttavassa nuorena väestössä medianlukutaito on vanhempaa väestöä heikompaa, mikä saattaa lisätä salaliittoteorioiden leviämistä sosiaalisen median alustoilla. Koska tässä tutkimuksessa keski-ikä oli suhteellisen korkea, olisi tällainen yhteys voinut jäädä havaitsematta. Sosiaalisen median sisällöissä itsessään voi olla myös maakohtaisia eroja; on mahdollista, että suomalaiset altistuvat erilaiselle sisällölle sosiaalisessa mediassa, kuin esimerkiksi yhdysvaltalaiset tai muut kansallisuudet, mikä puolestaan vaikuttaa salaliittouskomuksiin ja niiden yleisyyteen. Toisaalta joidenkin sosiaalisten medioiden on osoitettu muokkaavan sisältösyötettään vastaamaan henkilön jo olemassa olevia uskomuksia, minkä johdosta salaliittouskomusten vahvistuminen sosiaalisen median kautta olisi loogista.

Perinteisen median kulutuksella ja vähäisemmällä salaliittouskomusten määrällä on havaittu aiemmissa tutkimuksissa yhteys (Walter & Drochon, 2022), mutta vastaavaa yhteyttä ei tässä tutkimuksessa havaittu. Toisaalta on otettava huomioon, että suomalaisessa väestössä luottamus perinteiseen mediaan on ollut tyypillisesti hyvin korkeaa, eikä tästä syystä tilastollisesti merkitseviä eroja saada eri ihmisten välillä ilmaantumaan (Media-alan tutkimussäätiö, 2025). Suomalainen perinteinen media on tyypillisesti ollut myös hyvin neutraali lähde uutisten raportoinnille verrattuna esimerkiksi yhdysvaltalaiseen printtimediaan, jossa tietyt lehdet saattavat olla selvästi tietyn poliittisen kannan kannattajia. On myös mahdollista, että perinteisen median käytön salaliittoteorioilta suojaavaa vaikutusta ei tässä tutkimuksessa saatu esiin, sillä salaliittoteorioihin uskovat kuluttavat lähtökohtaisesti muuta mediaa, kuin perinteisiä medioita. On esimerkiksi mahdollista, että hyvin syvälle salaliittoteorioiden maailmaan uponneessa väestössä uutisten lähteenä toimii käytännössä ainoastaan vaihtoehtomediat, kuten MV-lehti ja Magneettimedia.

Sen sijaan vaihtoehtomedian, kuten MV-lehden tai Magneettimedian kulutuksella oli yhteys salaliittouskomuksiin. Vastaava yhteys on osoitettu myös muissa tutkimuksissa, eikä tulos ole tämän suhteen erityisen yllättävä (Strömbäck ym., 2022). Vaikka suomalaisessa väestössä luottamus mediaa kohtaan on ollut tyypillisesti korkeaa, voi vaihtoehtomedian kuluttaminen kertoa taustalla vaikuttavasta yleisestä epäluottamuksesta yhteiskunnan toimijoita, kuten mediaa, kohtaan. Mikäli henkilöllä on jo lähtökohtaisesti taipumus uskoa salaliittoteorioihin, voivat vaihtoehtomedian alustat luoda niin sanotun ”kaikukammion” (*echo chamber*), jossa vaihtoehtoteoriat vahvistavat itse itseään, eikä vastapuolen salaliittoteorioita kumoaville puheenvuoroille ole tilaa (Cinelli ym., 2022). Vaihtoehtomedioissa journalismin etiikan noudattaminen, kuten esimerkiksi luotettavien lähteiden käyttäminen poikkeaa usein perinteisen median toimintatavoista (Carlson & Lewis, 2015). Näistä toimintatapojen eroista johtuen salaliittoteoriat voivat saada vaihtoehtomedian lähteissä palstatilaa ja päästä leviämään ilman sen suurempaa taustatyötä ja lähteiden kriittistä arviointia.

### **4.3 Salaliittomentaliteetti ja laadullisesti erilaiset salaliittouskomukset**

Tässä tutkimuksessa havaittiin useiden samojen tekijöiden olevan yhteydessä salaliittouskomuksiin siinäkin tapauksessa, että salaliittoteoriat olivat laadullisesti erilaisia. Yhteiskunnallinen epäluottamus, vaihtoehtomedian käyttö ja tietyt poliittiset vakaumukset näyttivät kaikki olevan yhteydessä salaliittouskomusten suurempaan ilmenemiseen. Tämä tulos voisi viitata aiempien tutkimusten mukaisesti salaliittomentaliteettiin, jossa usko yhteen salaliittoteoriaan ennustaa taipumusta uskoa myös muihin salaliittoteorioihin (Imhoff & Bruder, 2013; Swami ym., 2011). Salaliittomentaliteetin taustalla on esitetty olevan taipumus suhtautua erityisesti valtaapitäviin

tahoihin ennakkoluuloisesti (Imhoff & Bruder, 2013), mikä voisi viitata myös yhteiskunnalliseen epäluottamukseen. Toisaalta on huomioitava, ettei tässä tutkimuksessa suoranaisesti mitattu ”salaliittomentaliteettia” tai salaliittouskomusten välisiä korrelaatioita, eikä tästä syystä voida tehdä suoranaisia oletuksia siitä, että salaliittoihin uskovien päättelyrakenne olisi niin sanotusti ”pilaantunut” (Stanovich 2009).

Tässä tutkimuksessa salaliittomentaliteettiin viittaavaa näyttöä havaittiin kuitenkin sekä laadullisesti samanlaisten salaliittoteorioiden välillä, että erilaisten salaliittoteorioiden yhteydessä. On esimerkiksi luontevaa ajatella, että mikäli henkilö uskoo rokoteinformaation olevan väärennettyä, voi hän todennäköisemmin uskoa myös rokottautumisen olevan terveydelle haitallista. Vaikka tässä tutkimuksessa salaliittoteorioiden välisiä korrelaatioita ei tutkittukaan, näyttäytyivät samat tekijät lisäävän salaliittouskomuksia myös esimerkiksi Ukrainan sotaa koskevien salaliittoteorioiden tapauksessa, mikä puoltaa ajatusta, että salaliittoteorioiden taustalla vaikuttaa yhteisiä tekijöitä.

#### **4.4 Poliittisen vakaumuksen vaikutus**

Tässä tutkimuksessa havaittiin poliittisella vakaumuksella olevan merkitystä salaliittouskomusten ilmenemiseen. Valta kuuluu kansalle -puolueen kannatus oli yhteydessä lisääntyneisiin salaliittouskomuksiin kaikissa kolmessa erilaisessa salaliittouskomusten tyypissä. Valta kuuluu kansalle -puolue on suhteellisen pieni, äärioikeistolainen puolue (Keskipohtjanmaa, 2022), jonka edustajat ovat väittäneet muun muassa NASA:n laskeneen suomen vuoden 2023 eduskuntavaalien äänestystuloksen ja hävittäneen lukuisia vaaleissa annettuja ääniä (Tervonen, 2023). Puolueen retoriikassa on useita salaliittoteorioiksi tulkittavia teemoja, kuten väitteet maapallon litteydestä ja väestönvaihdosta. Salaliittomentaliteetin teorian mukaan ihmisen kognitiivinen prosessointi ”pilaantuu” ja salaliittouskomusten omaksuminen yleistyy (Stanovich ym., 2009). Tämän teorian valossa ihmisen edeltävät salaliittouskomukset toimivat pohjana, jonka päälle uudet salaliittouskomukset rakentuvat. Mikäli henkilö on jo ennestään Valta kuuluu kansalle -puolueen kannattaja ja uskoo puolueen esittämiin salaliittoteorioihin, voi uusien salaliittouskomusten omaksuminen tapahtua suhteellisen helposti olipa salaliittoteorian sisältö minkälainen tahansa. Tämä voisi selittää sitä, miksi puolueen kannatus oli yhteydessä lisääntyneeseen salaliittouskomusten raportointiin kaikissa salaliittoteorioiden tyypeissä.

Muiden puolueiden osalta salaliittouskomusten ilmenemisessä oli enemmän vaihtelua. Perussuomalaisen ja Vasemmistoliiton kannatus oli yhteydessä vähäisempään Ukrainan sotaa koskeviin salaliittouskomuksiin suhteessa SDP:hen. Rokotesalaliittouskomusten tapauksessa

Perussuomalaisten ja Kristillisdemokraattien kannatus näytti olevan yhteydessä korkeampaan salaliittouskomusten raportointiin. On mahdollista, että tätä vaihtelua selittää muun muassa eroavaisuudet puolueiden ideologioiden ja ydinteemojen osalta. Esimerkiksi Perussuomalaisten puolueen ideologiassa korostuu isänmaallisuus ja suomalaisuus (Perussuomalaiset, 2025). On siis mahdollista, että tästä johtuen Venäjämönteiset salaliittouskomukset eivät ole Perussuomalaisia äänestävässä väestössä kovinkaan yleisiä.

#### **4.5 Taustamuuttujien vaikutus**

Tässä tutkimuksissa miehillä havaittiin vähemmän salaliittouskomuksia kaikissa laadullisesti erilaisissa salaliittouskomusten tyypeissä. Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että sukupuolen yhteys salaliittouskomuksiin on osin ristiriitaista ja riippuvaista tarkasteltavasta temasta (Douglas ym., 2019; Popoli & Longus, 2021).

Yksi mahdollinen selitys miesten vähäisemmille rokotteisiin kohdistuneille salaliittouskomuksille voisi olla sukupuolierot terveyteen kohdistuvissa uhkakäsityksissä. Aiemmissa tutkimuksissa (Bish & Michie, 2010; Groves ym., 2020) on havaittu, että naiset raportoivat keskimäärin enemmän huolta terveysriskeistä ja lääketieteellisistä interventioista, mikä saattaa lisätä herkkyyttä rokotteisiin liittyville epäluuloille ja salaliittouskomuksille. Tässä suhteessa sukupuolen merkitys salaliittouskomuksiin yhdistyy siis ensi sijassa salaliittouskomuksen laadulliseen sisältöön, eikä niinkään salaliittoteorioihin universaalisti.

Ikä ei tässä tutkimuksessa osoittautunut systemaattisesti merkitseväksi salaliittouskomusten selittäjäksi yhdessäkään tarkastelluista malleista. Tämä havainto poikkeaa osittain aiemmasta tutkimuksesta, jossa nuorempi ikä on usein yhdistetty suurempaan alttiuteen salaliittouskomuksille erityisesti sosiaalisen median käytön välityksellä (Stempel ym., 2007; Galliford & Furnham, 2017). Yksi mahdollinen selittävä tekijä on, että iän vaikutus salaliittouskomuksiin välittyy epäsuorasti muiden tekijöiden, kuten mediankäyttötottumusten ja yhteiskunnallisen luottamuksen kautta. Kun nämä tekijät sisällytettiin regressiomalleihin, iän itsenäinen vaikutus saattoi tämän johdosta jäädä vähäiseksi. Tämä voisi tukea käsitystä siitä, että ikä ei sinänsä itsessään ole suora selittäjä salaliittouskomuksille, vaan pikemminkin taustatekijä, joka kytkeytyy laajempiin sosiaalisiin ja tiedonkäsittelyn rakenteisiin. Tässä tutkimuksessa ikäjakauma painottui myös keski-ikäisiin ja tätä vanhempiin, mikä saattaa osaltaan vähentää mahdollisuuksia havaita ikään liittyviä eroja.

Koulutustason yhteys salaliittouskomuksiin näyttäytyi tässä tutkimuksessa osin odotetun kaltaisena, mutta ei täysin johdonmukaisena kaikkien salaliittouskomusten tyyppien välillä. Ammattikoulun ja alemman korkeakoulun suorittaminen näytti lisäävän salaliittouskomuksia tohtorinkoulutuksen käyneisiin verrattuna sekä rokotesalaliittojen, että yleisten salaliittoteorioiden kohdalla. Ukrainan sotaan liittyvien salaliittojen kohdalla koulutustason vaikutus ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että koulutustaso voi suojata salaliittouskomuksilta erityisesti lisäämällä kykyä käsitellä monimutkaista tietoa ja arvioida lähteiden luotettavuutta (Van Prooijen, 2016). Esimerkiksi koronapandemian jälkeen rokotevastaisuus nousi yleiseen keskusteluun ja rokotteiden turvallisuutta kyseenalaistettiin. Rokotteisiin liittyvän tutkimuksen ymmärtäminen voi olla haastavaa ja terveyteen kohdistuva huoli voi lisätä turvattomuutta, epäluuloisuutta ja tätä myötä salaliittouskomuksia. Korkeammin koulutetussa väestössä luottamus tutkimukseen voi olla tässä suhteessa jo lähtökohtaisesti korkeammalla tasolla ja epäluottamusta rokotteisiin tässä suhteessa vähemmän.

#### **4.6. Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset**

Tutkimuksen merkittävimpana rajoituksena ja yleistettävyyttä rajoittavana tekijänä voidaan pitää tutkimuksen otosta, joka koostui ainoastaan suomalaisesta väestöstä. Vaikka otoskoko oli itsessään varsin hyvä, noin 800 henkilöä, kerättiin otos sosiaalisen median alustojen ja netin välityksellä niin sanotulla mukavuusotannalla. Otanta itsessään sulkee myös tutkimuksen ulkopuolelle ne osat väestöstä, joilla ei ole ollut pääsyä internetiin tai jotka eivät ole kyenneet ymmärtämään kyselytutkimuksen vaatimalla tasolla suomen kieltä, tai vastaamaan suomeksi esitettyihin kysymyksiin. Erityisesti tutkimuksen kielen osalta tutkimuksen tuloksia voidaan yleistää lähinnä suomalaisen väestöön, eikä yleismaallisia olettamuksia voida tutkimuksen tulosten perusteella tehdä. Myös tässä tutkimuksessa oli heikkouksia otoksen edustavuudessa, jotka heikentävät yleistettävyyttä myös suomalaisen väestöön.

Tutkimuksen otoksessa korkeasti koulutettujen määrä oli suomalaisen väestöön suhteutettuna hyvin korkea, yli 70%. Salaliittouskomuksien ja matalamman koulutuksen välillä on aiemmassa tutkimuksessa (Uscinski, 2014) havaittu yhteys, joka tästä epäsuhdasta johtuen on voinut tutkimuksessa jäädä havaitsematta. Tutkimuksen datankeruu toteutettiin osana tiedepääomaa tutkivaa Finsci -hanketta ja tätä kautta on mahdollista, että kyselytutkimukseen vastanneet ovat keskimääräistä kiinnostuneempia tieteellisistä teemoista ja tätä myötä myös suomalaisessa väestössä keskimääräistä korkeasti koulutetumpia. On myös mahdollista, että salaliittoteorioihin uskovilla on jo

lähtökohtaisesti epäluuloisia uskomuksia yliopistotasosta tutkimusta ja tiedettä kohtaan, mikä olisi saattanut rajoittaa näiden henkilöiden osallistumista tutkimusprojektin.

Tutkimuksesta tiedotettiin muun muassa Finsci-hankkeen sosiaalisen median kautta, minkä johdosta henkilöt, jotka eivät sosiaalista mediaa käytä ovat voineet jäädä kyselytutkimuksen ulkopuolelle. Tämä on sinällään tutkimuksen yleistettävyyttä rajoittava tekijä, sillä merkittävänä osana tutkimuksen hypoteesien kysymyksenasettelua oli tutkia juurikin median, ja tätä myötä myös sosiaalisen median, mahdollisia yhteyksiä salaliittouskomuksiin. Vaikka tutkimusta mainostettiin myös hankkeen omilla sivuilla, on todennäköistä, että tätä kautta kyselytutkimuksen ovat löytäneet lähinnä ihmiset, joilla on jo ennestään kiinnostusta yhteiskunnallista tutkimusta ja tiedepääomaa kohtaan. Tämä voi myös omalta osaltaan selittää sitä, miksi otoksessa korkeasti koulutettujen määrä oli korostunut normaaliväestöön suhteutettuna.

Tämän lisäksi naiset olivat vastanneet tutkimukseen muita sukupuolia enemmän, mikä aiheuttaa hieman vinoumaa tuloksen yleistettävyyteen muiden sukupuolten kannalta. Vaikka tässä tutkimuksessa ei tutkittukaan sukupuolen vaikutusta yhteiskunnalliseen epäluottamukseen, mediankäyttöön ja näiden yhteyttä salaliittouskomuksiin, on perusteltua olettaa, että sukupuolella on merkitystä näiden tekijöiden taustalla (Cassese ym., 2020). Esimerkiksi naisten taipumus uskoa koronavirusta koskeviin salaliittoväitteisiin on heikompaa, kuin miehillä Cassesen tutkimuksen mukaan ja samanlaisia vaikutuksia on todennäköisesti mahdollista havaita myös muissa salaliittojen tyypeissä.

Myös puoluekannatuksessa oli vinoumaa. Tutkimus toteutettiin vuoden 2022 kesällä, jolloin hallituspuolueina olivat SDP, Vasemmistoliitto ja Vihreät. Erityisesti Vihreiden (15,5%) ja Vasemmistoliiton (19,2%) omaksi puoluekannakseen ilmoittaneiden määrä oli seuraavan vuoden (2023) vaalien tulokseen nähden merkittävän korostunut (kummankin puolueen kannatus oli noin 7% luokkaa). Sen sijaan Kokoomuksen (13,3%) ja perussuomalaisten (5,8%) kannatus oli seuraavan vuoden vaalitulokseen nähden hyvin pieni tässä tutkimuksessa (kummankin puolueen kannatus oli vuonna 2023 noin 20% luokkaa). On siis perusteltua väittää, että myös puoluekannatuksen vaikutus haastaa tämän pohjalta tehtyjen päätelmien tekemistä.

Tämän lisäksi tutkimuksessa ei suoranaisesti mitattu salaliittomentaliteettia tähän tarkoitetuilla mittareilla, eikä tästä syystä selkeää johtopäätöstä vastaajien uskomusten taustalla vaikuttavista päättelyrakenteista voida tehdä. Toisaalta tutkimuksessa havaittiin salaliittouskomuksiin vaikuttavien

tekijöiden olevan jossain määrin yhteydessä kaikissa laadullisesti erilaisissa salaliittouskomusten tyypeissä, mikä voisi puoltaa ajatusta yhteen salaliittoon uskovien taipumuksesta uskoa myös muihin salaliittoihin. Toisaalta korrelaatiota eri salaliittouskomuksiin uskomisen välillä ei tässä tutkimuksessa myöskään mitattu, joten suoria johtopäätöksiä ei asiasta voida tutkimuksen perusteella tehdä.

#### **4.7 Johtopäätökset**

Tässä tutkimuksessa havaittiin yhteys salaliittouskomusten, yhteiskunnallisen epäluottamuksen ja vaihtoehtomedian käytön välillä. Yhteys säilyi laadullisesti erilaisien salaliittoteorioiden tapauksessa. Salaliittoteoriat ja niihin uskomisen eivät ole ongelma vain pienen, yhteiskunnan rakenteista tippuneen väestön kohdalla, vaan ne koskettavat väestöä kokonaisuudessaan. Yleistynyt yhteiskunnallinen epäluottamus ei heikennä vain pienen väestön osan luottamusta ja turvallisuudentunnetta, vaan voi vaarantaa koko yhteiskunnan valtarakenteita. Esimerkiksi koronarokotteisiin liitettyihin salaliittoteorioihin uskomisen ei vaikuta vain salaliittoteoreetikkojen terveyteen ja turvallisuuteen, vaan potentiaalisesti vaarantaa yhteiskunnan rokotekattavuuden ja laumaimmuneetin heikentymisen kautta myös heikoimmassa asemassa olevia väestöjä. Viime vuosina yleistynyt trendi lasten rokottamatta jättämisestä on huolestuttanut ammattilaisia muun muassa rokottamalla ehkäistävissä olevien vakavien sairauksien yleistymisen kannalta. Yhteiskunnallinen epäluottamus näkyy myös poliittisen aktiivisuuden heikentymisenä ja radikalisoitumisen riskin kasvamisena (Douglas ym., 2019; Jolley & Douglas, 2013).

Esimerkiksi kriisien on osoitettu heikentävän yhteiskunnallista luottamusta ja lisäävän salaliittoteorioiden vetovoimaa (Whitson & Galinsky, 2008; Jolley & Douglas, 2014). Ukrainan sota ja koronapandemia voidaan lukea kriiseiksi, jotka jossain määrin ovat koskettaneet suomalaista väestöä, missä tämä tutkimus toteutettiin. Näihin teemoihin pohjautuvia salaliittoteorioita käytettiin tässä tutkimuksessa analyysin kohteena yleisten salaliittouskomusten ohessa. Salaliittouskomusten yleistymistä kriisien yhteydessä voidaan selittää eksistentiaalisten motiivien kautta (Douglas ym., 2017). Eksistentiaaliset motiivit kuvaavat ihmisten tarvetta kokea elämänsä hallittavana ja merkityksellisenä, mikä ymmärrettävästi kansainvälisten kriisien kohdalla tulee horjutetuksi. Kriisien yhteydessä yleistyvä kokemus ”kontrollin menetyksestä” saattaa jo yksinään lisätä salaliittouskomusten vetovoimaa (Brurder ym., 2013; Grzesiak-Feldman, 2013).

Salaliittomentaliteettiä ja salaliittouskomuksiin vaikuttavia tekijöitä tulisi tutkia kattavammin, jotta näiden yleistymiseen ja vetovoimaan pystyttäisiin puuttumaan paremmin. Vaikka salaliittoteorioiden

taustalla vaikuttavia prosesseja on tutkittu esimerkiksi sosiaalisten motiivien ja salaliittomentaliteetin teorioiden näkökulmasta, voisi tutkimusta laajentaa. Onko esimerkiksi todennäköisempää, että yhteiskunnallinen epäluottamus yleistyy ennen salaliittouskomusten omaksumista, vai vaikuttavatko salaliittouskomukset ensisijaisesti yhteiskunnallista luottamusta rapauttavasti? Onko salaliittoihin uskovien päättelyrakenteissa ja kognitiivisissa toiminnoissa konkreettisia, mitattavissa olevia eroja valtaväestöön nähden?

Viime vuosina salaliittouskomukset ovat levinneet voimakkaasti muun muassa sosiaalisen median kautta. Salaliittoteorioiden ympärille on muodostunut myös omia sosiaalisen median ryhmiään, missä valheellista tietoa levitetään, eikä vaihtoehtoisille näkökulmille juurikaan jää tilaa (Cinelli ym., 2022). Salaliittoteorioiden leviäminen sosiaalisen median kautta ei vaikuta itsessään vain salaliittouskomusten lisääntymiseen, vaan voi lisätä myös väestön kahtiajakautumista ja polarisaatiota. Polarisaation lisääntyessä sosiaalisten motiivien (Van Prooijen & Douglas, 2018) mukaan henkilöt pyrkivät ylläpitämään omasta sosiaalisesta vertaisryhmästään positiivista kuvaa, joskus muiden ryhmien kustannuksella (Douglas ym., 2017). Tämän kehityksen on osoitettu olevan yhteydessä muun muassa poliittiseen radikalisaatioon (Douglas ym., 2019), mikä jälleen kerran lisää yhteiskunnallista turvattomuutta. Tämän kehityskulun ehkäisemiseksi voisi olla merkityksellistä tutkia salaliittoihin uskovien ryhmien sosiaalisen identiteetin rakentumista. Onko salaliittouskomusten ehkäisemiseksi mahdollista vaikuttaa esimerkiksi tukemalla yksilöiden sosiaalistumista osaksi muuta yhteiskuntaa? Olisiko salaliittouskomusten yleistymistä mahdollista ehkäistä puuttamalla esimerkiksi jo syrjäytymiskehitykseen, joka on viime vuosina ollut suuren yhteiskunnallisen keskustelun aiheena?

Salaliittouskomuksia on havaittu koko ihmiskunnan historian aikana, eikä ole oletettavaa, että nämä koskaan täysin katoavat. Ymmärtämällä salaliittouskomusten vetovoimaan vaikuttavia tekijöitä voidaan kuitenkin heikentää niiden otetta ja tätä myötä vahvistaa yleistä uskoa yhteiskuntaan ja sen valtarakenteisiin. Vaikka vaihtoehtoisille mielipiteille ja teorioille tulee jatkossakin olla tilaa yhteiskunnallisessa keskustelussa, tulisi haitallisten ja suoranaisesti harhaanjohtavien teorioiden ja salaliittojen yleistymistä pyrkiä ehkäisemään, sillä salaliittouskomukset eivät vaikuta vain yhteiskunnallisella tasolla, vaan voivat aiheuttaa myös henkilökohtaista kärsimystä ja sosiaalisia ongelmia myös näihin uskovassa väestössä.

## 5 Lähteet

- Atkinson, J. (2006). Analyzing resistance narratives at the North American Anarchist Gathering. *Journal of Communication Inquiry*, 30(3), 251–272. <https://doi.org/10.1177/0196859906287892>
- Bale, J. M. (2007). Political paranoia vs. political realism: On distinguishing between bogus conspiracy theories and genuine conspiratorial politics. *Patterns of Prejudice*, 41(1), 45–60. <https://doi.org/10.1080/00313220601118751>
- Benkler, Y., Faris, R., & Roberts, H. (2018). *Network propaganda: Manipulation, disinformation, and radicalization in American politics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190923624.001.0001>
- Bessi, A., Coletto, M., Davidescu, G. A., Scala, A., Caldarelli, G., & Quattrociocchi, W. (2015). Science vs. conspiracy: Collective narratives in the age of misinformation. *PloS One*, 10(2), e0118093. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0118093>
- Bish, A., & Michie, S. (2010). Demographic and attitudinal determinants of protective behaviours during a pandemic: A review. *British Journal of Health Psychology*, 15(4), 797–824. <https://doi.org/10.1348/135910710x485826>
- Bierwiazzonek, K., Gundersen, A. B., & Kunst, J. R. (2022). The role of conspiracy beliefs for COVID-19 health responses: A meta-analysis. *Current Opinion in Psychology*, 46, 101346. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101346>
- Bilewicz, M., Winiewski, M., Kofta, M., & Wójcik, A. (2013). Harmful ideas: The structure and consequences of anti-Semitic beliefs in Poland. *Political Psychology*, 34(6), 821–839. <https://doi.org/10.1111/pops.12024>

- Brotherton, R., French, C. C., & Pickering, A. D. (2013). Measuring belief in conspiracy Theories: The Generic Conspiracist Beliefs scale. *Frontiers in Psychology*, 4, 279. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00279>
- Bruckmüller, S., Hegarty, P., Teigen, K. H., Böhm, G., & Luminet, O. (2017). When do past events require explanation? Insights from social psychology. *Memory Studies*, 10(3), 261–273. <https://doi.org/10.1177/1750698017701607>
- Carlson, M., & Lewis, S. C. (2015). Boundaries of journalism: Professionalism, practices, and participation. *Routledge*.
- Cassese, E. C., Farhart, C. E., & Miller, J. M. (2020). Gender differences in COVID-19 conspiracy theory beliefs. *Politics & Gender*, 16(4), 1009–1018. <https://doi.org/10.1017/S1743923X20000409>
- Cinelli, M., Etta, G., Avalle, M., Di Marco, N., Valensise, C. M., Galeazzi, A., & Quattrocioni, W. (2022). Conspiracy theories and social media platforms. *Current Opinion in Psychology*, 47, 101407. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101407>
- Crocker, J., Luhtanen, R., Broadnax, S., & Blaine, B. E. (1999). Belief in U.S. Government Conspiracies Against Blacks among Black and White College Students: Powerlessness or System Blame? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(8), 941–953. <https://doi.org/10.1177/01461672992511003>
- Del Vicario, M., Bessi, A., Zollo, F., Petroni, F., Scala, A., Caldarelli, G., Stanley, H. E., & Quattrocioni, W. (2016). The spreading of misinformation online. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 113(3), 554–559. <https://doi.org/10.1073/pnas.1517441113>
- Dinesen, P. T., & Sønderskov, K. M. (2015). Ethnic diversity and social trust. *American Sociological Review*, 80(3), 550–573. <https://doi.org/10.1177/0003122415577989>

- Douglas, K. M., & Leite, A. C. (2017). Suspicion in the workplace: Organizational conspiracy theories and work-related outcomes. *British Journal of Psychology*, *108*(3), 486–506. <https://doi.org/10.1111/bjop.12212>
- Douglas, K. M., Sutton, R. M., & Cichocka, A. (2017). The Psychology of Conspiracy Theories. *Current Directions in Psychological Science*, *26*(6), 538–542. <https://doi.org/10.1177/0963721417718261>
- Douglas, K. M., Uscinski, J. E., Sutton, R. M., Cichocka, A., Nefes, T. S., Ang, C. S., & Deravi, F. (2019). Understanding conspiracy theories. *Political Psychology*, *40*(S1), 3–35. <https://doi.org/10.1111/pops.12568>
- Enders, A. M., Uscinski, J. E., Seelig, M. I., Klofstad, C. A., Wuchty, S., Funchion, J. R., Murthi, M. N., Premaratne, K., & Stoler, J. (2021). The relationship between social media use and beliefs in conspiracy theories and misinformation. *Political Behavior*, *45*(2), 781–804. <https://doi.org/10.1007/s11109-021-09734-6>
- Galliford, N., & Furnham, A. (2017). Individual difference factors and beliefs in medical and political conspiracy theories. *Scandinavian Journal of Psychology*, *58*(5), 422–428. <https://doi.org/10.1111/sjop.12382>
- Goertzel, T. G. (1994). Belief in conspiracy theories. *Political Psychology*, *15*(4), 731. <https://doi.org/10.2307/3791630>
- Greenberg, J., & Jonas, E. (2003). Psychological motives and political orientation--The left, the right, and the rigid: Comment on Jost et al. (2003). *Psychological Bulletin*, *129*(3), 376–382. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.3.376>
- Groves, P. J., Williamson, S. L., Ahaduzzaman, M., Diamond, M., Ngo, M., Han, A., & Sharpe, S. M. (2020). Can a combination of vaccination, probiotic and organic acid treatment in layer hens protect against early life exposure to Salmonella Typhimurium and challenge at sexual maturity? *Vaccine*, *39*(5), 815–824. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2020.12.044>

- Grzesiak-Feldman, M. (2013). The Effect of High-Anxiety Situations on Conspiracy Thinking. *Current Psychology (New Brunswick, N.J.)*, 32(1), 100–118. <https://doi.org/10.1007/s12144-013-9165-6>
- Hollander, B. A. (2017). Partisanship, individual differences, and news media exposure as predictors of conspiracy beliefs. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 95(3), 691–713. <https://doi.org/10.1177/1077699017728919>
- Huddy, L., Feldman, S., Capelos, T., & Provost, C. (2002). The Consequences of Terrorism: Disentangling the effects of personal and national threat. *Political Psychology*, 23(3), 485–509. <https://doi.org/10.1111/0162-895x.00295>
- Imhoff, R., & Bruder, M. (2013). Speaking (Un-)Truth to power: Conspiracy mentality as a generalised political attitude. *European Journal of Personality*, 28(1), 25–43. <https://doi.org/10.1002/per.1930>
- Jallinoja, P., & Väliaverronen, E. (2021). Suomalaisten luottamus instituutioihin ja asiantuntijoihin COVID19-pandemiassa. *Media & Viestintä*, 44(1), 124. <https://doi.org/10.23983/mv.107298>
- Jennings, W., Stoker, G., Bunting, H., Valgarðsson, V. O., Gaskell, J., Devine, D., McKay, L., & Mills, M. C. (2021). Lack of Trust, Conspiracy Beliefs, and Social Media Use Predict COVID-19 Vaccine Hesitancy. *Vaccines*, 9, 593. <https://doi.org/10.3390/vaccines9060593>
- Jolley, D., & Douglas, K. M. (2013). The social consequences of conspiracism: Exposure to conspiracy theories decreases intentions to engage in politics and to reduce one's carbon footprint. *British Journal of Psychology*, 105(1), 35–56. <https://doi.org/10.1111/bjop.12018>
- Jolley, D., & Douglas, K. M. (2014). The effects of Anti-Vaccine conspiracy theories on vaccination intentions. *PLoS ONE*, 9(2), e89177. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0089177>

- Juanchich, M., Sirota, M., Jolles, D., & Whiley, L. A. (2021). Are COVID-19 conspiracies a threat to public health? Psychological characteristics and health protective behaviours of believers. *European Journal of Social Psychology*, 51(6), 969–989. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2796>
- Kaakinen, J. K., Moazami-Goodarzi, A., Häikiö, T., Kivioja, P., Mäki, K. O., & Pritup, D. (2025). Epistemically Suspect Beliefs about COVID-19: Results from a Population Survey in Finland. *Applied Cognitive Psychology*. [https://doi.org/10.31234/osf.io/wce3f\\_v2](https://doi.org/10.31234/osf.io/wce3f_v2)
- Keskipohjanmaa. (2022, Tammikuu 15). *Ano Turtiaisen johtama puolue ottamassa jalansijaa Keskipohjanmaan vaikutusalueellakin, uusin paikallisyhdistys perusteilla Ylivieskaan – Juha Kärkkäinen teki puolueen kannatusilmoituksen: "Olen toistaiseksi edelleen kepun jäsen"* <https://www.keskipohjanmaa.fi/artikkeli/ano-turtiaisen-johtama-puolue-ottamassa-jalansijaa-keskipohjanmaan-vaikutusalueellakin-uusin-paikal>
- Krastev, S., Krajden, O., Vang, Z. M., Juárez, F. P., Solomonova, E., Goldenberg, M. J., Weinstock, D., Smith, M. J., Dervis, E., Pilat, D., & Gold, I. (2023). Institutional trust is a distinct construct related to vaccine hesitancy and refusal. *BMC Public Health*, 23(1), 2481. <https://doi.org/10.1186/s12889-023-17345-5>
- Krouwel, A., Kutiyski, Y., Van Prooijen, J., Martinsson, J., & Markstedt, E. (2017). Does extreme political ideology predict conspiracy beliefs, economic evaluations and political trust? Evidence from Sweden. *Journal of Social and Political Psychology*, 5(2), 435–462. <https://doi.org/10.5964/jspp.v5i2.745>
- Kowalska-Duplaga, K., & Duplaga, M. (2023). The association of conspiracy beliefs and the uptake of COVID-19 vaccination: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 23(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-023-15603-0>
- Leman, P. J., & Cinnirella, M. (2013). Beliefs in conspiracy theories and the need for cognitive closure. *Frontiers in Psychology*, 4. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00378>

- Lewandowsky, S., Gignac, G. E., & Oberauer, K. (2015). The Role of Conspiracist Ideation and Worldviews in Predicting Rejection of Science (vol 8, e75637, 2013). *PloS One*, *10*(8). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0134773>
- Mao, J., Van Prooijen, J., Yang, S., & Guo, Y. (2021). System Threat during a Pandemic: How Conspiracy Theories Help to Justify the System. *Journal of Pacific Rim Psychology*, *15*, 183449092110570. <https://doi.org/10.1177/18344909211057001>
- Media-alan tutkimussäätiö. (2025, Kesäkuu 17). *The majority of Finns trust the news – the difference in trust between right- and left-wingers has increased* [https://www.mediaalantutkimussaatio.fi/wp-content/uploads//DNR-Press-release-2025-en\\_The-majority-of-Finns-trust-the-news.pdf](https://www.mediaalantutkimussaatio.fi/wp-content/uploads//DNR-Press-release-2025-en_The-majority-of-Finns-trust-the-news.pdf)
- Natoli, E. E., & Marques, M. D. (2020). The antidepressant hoax: Conspiracy theories decrease health-seeking intentions. *British Journal of Social Psychology*, *60*(3), 902–923. <https://doi.org/10.1111/bjso.12426>
- OECD. (2025, Syyskuu 9) *Education at a Glance 2025: Finland* [https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2025\\_1a3543e2-en/finland\\_d8f44a5b-en.html](https://www.oecd.org/en/publications/education-at-a-glance-2025_1a3543e2-en/finland_d8f44a5b-en.html)
- Perussuomalaiset. (2025, Joulukuu 20). *Tietoa meistä, Arvomaailmamme* <https://www.perussuomalaiset.fi/tietoa-meista/arvomaailmamme/>
- Popoli, G., & Longus, A. (2021). Gender Differences and the Five Facets of Conspiracy Theory. *International Journal of Psychological Studies*, *13*(3), 64. <https://doi.org/10.5539/ijps.v13n3p64>
- Romer, D., & Jamieson, K. H. (2020). Conspiracy theories as barriers to controlling the spread of COVID-19 in the U.S. *Social Science & Medicine*, *263*, 113356. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113356>

- Schuster, J. M., Fobel, L., & Kolleck, N. (2023, December 27). *Determinants of belief in conspiracy theories about the war in Ukraine among youth*. *Political Psychology*.  
<https://doi.org/10.1111/pops.12949>
- Shapiro, G. K., Holding, A., Perez, S., Amsel, R., & Rosberger, Z. (2016). Validation of the vaccine conspiracy beliefs scale. *Papillomavirus research*, 2, 167-172.
- Stall, L. M., & Petrocelli, J. V. (2022). Countering conspiracy theory beliefs: Understanding the conjunction fallacy and considering disconfirming evidence. *Applied Cognitive Psychology*, 37(2), 266–276. <https://doi.org/10.1002/acp.3998>
- Stanovich, K. E. (2009). *What intelligence tests miss: the psychology of rational thought*. Yale University Press, 46(10), 46–5908. <https://doi.org/10.5860/choice.46-5908>
- Stempel, C., Hargrove, T., & Stempel, G. H. (2007). Media use, social structure, and belief in 9/11 conspiracy theories. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 84(2), 353–372. <https://doi.org/10.1177/107769900708400210>
- Strömbäck, J., Broda, E., Bouchafra, S., Johansson, S., Rottenegger, G., & Lindgren, E. (2022). Conspiracy thinking and the role of media use: Exploring the antecedents of conspiratorial predispositions. *European Journal of Communication*, 38(3), 255–271. <https://doi.org/10.1177/02673231221122951>
- Sunstein, C. R., & Vermeule, A. (2009). Conspiracy Theories: Causes and Cures. *The Journal of Political Philosophy*, 17(2), 202–227. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9760.2008.00325.x>
- Swami, V., Coles, R., Stieger, S., Pietschnig, J., Furnham, A., Rehim, S., & Voracek, M. (2011). Conspiracist ideation in Britain and Austria: Evidence of a monological belief system and associations between individual psychological differences and real-world and fictitious

conspiracy theories. *British Journal of Psychology*, 102(3), 443–463. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8295.2010.02004.x>

Sønderskov, K. M., & Dinesen, P. T. (2015). Trusting the state, trusting each other? The effect of institutional trust on social trust. *Political Behavior*, 38(1), 179–202. <https://doi.org/10.1007/s11109-015-9322-8>

Tervonen, T. (2023, Toukokuu 5). *Sirpaloituneen VKK:n johtaja Ano Turtiainen uskoi vaalivoittoon – nyt hän sanoo Nasan valehtelevan maapallon pyöreydestä ja vaalituloksesta.* <https://yle.fi/a/74-20030211>

Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta. (2024, Marraskuu 14). *Tiedebarometri 2024 on julkaistu – luottamus tieteeseen vahvaa, mutta epäilijöiden joukko kasvaa* <https://tjn.fi/fi/ajankohtaista/tiedebarometri-2024-julkaistu-luottamus-tieteeseen-vahvaa-mutta-epailijoiden-joukko?>

Tsamakis, K., Tsiptsios, D., Stubbs, B., Ma, R., Romano, E., Mueller, C., Ahmad, A., Triantafyllis, A. S., Tsitsas, G., & Dragioti, E. (2022). Summarising data and factors associated with COVID-19 related conspiracy theories in the first year of the pandemic: a systematic review and narrative synthesis. *BMC Psychology*, 10(1). <https://doi.org/10.1186/s40359-022-00959-6>

Uscinski, J. E., & Parent, J. M. (2014). *American conspiracy theories*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199351800.001.0001>

Van Prooijen, J. (2016). Why education predicts decreased belief in conspiracy theories. *Applied Cognitive Psychology (Print)*, 31(1), 50–58. <https://doi.org/10.1002/acp.3301>

Van Prooijen, J. (2020). An existential threat model of conspiracy theories. *European Psychologist*, 25(1), 16–25. <https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000381>

- Van Prooijen, J., & Acker, M. (2015). The Influence of Control on Belief in Conspiracy Theories: Conceptual and Applied extensions. *Applied Cognitive Psychology*, 29(5), 753–761. <https://doi.org/10.1002/acp.3161>
- Van Prooijen, J., & Douglas, K. M. (2018). Belief in conspiracy theories: Basic principles of an emerging research domain. *European Journal of Social Psychology*, 48(7), 897–908. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2530>
- Van Prooijen, J., & Jostmann, N. B. (2013). Belief in conspiracy theories: The influence of uncertainty and perceived morality. *European Journal of Social Psychology*, 43(1), 109–115. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1922>
- Van Prooijen, J., Krouwel, A., & Pollet, T. V. (2015). Political extremism predicts belief in conspiracy theories. *Social Psychological & Personality Science (Print)*, 6(5), 570–578. <https://doi.org/10.1177/1948550614567356>
- Van Prooijen, J., Spadaro, G., & Wang, H. (2022). Suspicion of institutions: How distrust and conspiracy theories deteriorate social relationships. *Current Opinion in Psychology*, 43, 65–69. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2021.06.013>
- Walter, A. S., & Drochon, H. (2022). Conspiracy Thinking in Europe and America: A Comparative Study. *Political Studies*, 70(2), 483-501. <https://doi.org/10.1177/0032321720972616>
- Whitson, J. A., & Galinsky, A. D. (2008). Lacking control increases illusory pattern perception. *Science*, 322(5898), 115–117. <https://doi.org/10.1126/science.1159845>
- Yhdysvaltain senaatti. (1977). *Project MKULTRA, the CIA's program of research in behavioral modification: Joint hearing before the Senate Select Committee on Intelligence and the Subcommittee on Health and Scientific Research of the Committee on Human Resources, 95th Congress, 1st session, July 9, 1977. U.S. Government Printing Office.* <https://www.intelligence.senate.gov/wp-content/uploads/2024/08/sites-default-files-hearings-95mkultra.pdf>

Zmerli, S., & Newton, K. (2008). Social trust and attitudes toward democracy. *Public Opinion Quarterly*, 72(4), 706–724. <https://doi.org/10.1093/poq/nfn054>

Zonis, M., & Joseph, C. (1994). Conspiracy thinking in the Middle East. *Political Psychology*, 15(3), 443–459. <https://doi.org/10.2307/3791566>

## 6 Liitteet

Taulukko 3. *Salaliittoväitteet ja korrelaatiot*

Salaliittoväite	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Lee Harvey Oswald did not act alone in the assassination of John F. Kennedy.	1					
2. Freemasons secretly influence business and politics for their own benefit.	.455	1				
3. 3. Computer companies deliberately release programs with errors in order to sell upgrades.	.321	.513	1			
4. 4. Some of the U.S. mass shootings have been staged with government-hired actors playing shooter and victims.	.351	.487	.443	1		
5. 5. Some of the world's leaders are shapeshifting reptilian aliens (reptilians).	.241	.321	.313	.600	1	
6. 6. The U.S. liberal elite kidnaps and tortures children in order to extract a super drug called adrenochrome from their blood. The drug keeps the elite young and beautiful.	.371	.502	.419	.815	.573	1

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. The West seeks to carve up Russia's territory and exploit its natural resources.	1							

---

2. The elite uses the war in Ukraine as means to distract from e.g. the dangers of vaccines.	.704	1						
3. Russian war crimes in Ukraine are staged by Ukraine.	.742	.770	1					
4. Ukraine has secretly developed nuclear weapons to use against Russia.	.629	.654	.600	1				
5. The U.S. funded Ukrainian laboratories to develop biological weapons against Russia.	.712	.740	.732	.717	1			
6. The coronavirus pandemic did not originate in China, but in Ukraine.	.725	.707	.692	.620	.676	1		
7. The West funded a Ukrainian laboratory to investigate the possibility of spreading infectious diseases in Russia using migratory birds.	.773	.732	.734	.705	.786	.727	1	
8. Ukrainian leadership is in the hands of nazis and drug addicts.	.749	.796	.805	.640	.726	.742	.752	1

---

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Information on vaccine safety is often falsified.	1						
2. Vaccinating children is harmful and this fact is covered up.	.870	1					
3. Pharmaceutical companies obscure the dangers of vaccines.	.844	.819	1				

4. People are duped into believing vaccines are effective.	.896	.865	.863	1			
5. Information on vaccine effectiveness is often falsified.	.938	.872	.855	.905	1		
6. People are duped into believing vaccines are safe.	.902	.873	.860	.918	.898	1	
7. The government is trying to cover up the connection between vaccines and autism.	.857	.878	.788	.825	.863	.850	1

---